

Vliv demografického vývoje na důchodová pojištění

Bakalářská práce

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R175 – Ekonomika a management služeb
Autor práce: **Marie Soldánová**
Vedoucí práce: Ing. Karina Benetti, Ph.D.

The Influence of Demographic Developments on Pension Scheme

Bachelor thesis

Study programme: B6208 – Economics and Management
Study branch: 6208R175 – Economics and Management of Services
Author: **Marie Soldánová**
Supervisor: Ing. Karina Benetti, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie Soldánová**
Osobní číslo: **E13000441**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management služeb**
Název tématu: **Vliv demografického vývoje na důchodová pojištění**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomické statistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Teze bakalářské práce
2. Vývoj věkové struktury obyvatelstva ČR od roku 1960
3. Popis důchodového systému v ČR
4. Význam důchodového spoření a pojištění
5. Změny v demografických ukazatelích a jejich vliv na pojišťovnictví
6. Zhodnocení přínosu bakalářské práce

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

30 normostran

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz).

KUČERA, Tomáš, Olga KUČEROVÁ, Oksana OPARA and Eberhard SCHAICH. New demographic faces of Europe: the changing population dynamics in countries of Central and Eastern Europe. New York: Springer, 2000. ISBN 35-406-7801-8.

LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. ISBN 978-80-86729-92-3.

MARIN, Bernd and Asghar ZAIDI. Mainstreaming ageing: indicators to monitor sustainable policies. Aldershot: Ashgate, 2007. ISBN 978-0-7546-7361-3. Ročenky. Český statistický úřad [online]. [cit. 2015-10-14].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/rocenky_souhrn.

RUBEŠ, Lukáš. Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření.

Úvaly: Systemia, 2013. ISBN 978-80-260-3892-4.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-821-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Karina Benetti, Ph.D.

Katedra ekonomické statistiky

Konzultant bakalářské práce:

Alena Vlková

Česká pojišťovna a.s., top poradce

Datum zadání bakalářské práce:

30. října 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. května 2017

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

Ing. Vladimíra Hovorková Valentová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. října 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce Ing. Karině Benetti, Ph.D. za trpělivost, ochotu a cenné rady, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Mé poděkování patří též Aleně Vlkové za spolupráci při získávání údajů pro analytickou část práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na vývoj demografické situace v ČR a její vliv na důchodový systém. Autorka se zabývá problematikou stárnutí populace a s tím související finanční neudržitelností důchodového systému. V práci jsou analyzovány vybrané demografické veličiny a rovněž je zhodnocen jejich dopad na změnu věkové struktury po roce 1998. Dále jsou v práci popsány jednotlivé pilíře důchodového zabezpečení. Praktická část práce je věnována vývoji počtu účastníků penzijního připojištění, důchodového spoření a doplňkového penzijního spoření. Čtenář zde nalezne srovnání počtu klientů od roku 1995 až do roku 2015 u aktuálně působících penzijních společností na území ČR. Hlavním cílem práce je prokázat závislost mezi vývojem průměrného věku v ČR a počtem lidí dobrovolně si spořících na stáří. Pro zjišťování závislosti byla použita korelační analýza. V závěru práce byla prokázána silná závislost mezi zvolenými proměnnými a tím byl naplněn i cíl práce.

Klíčová slova

český důchodový systém, demografický vývoj, doplňkové penzijní spoření, důchodová reforma, důchodové spoření, penzijní připojištění, penzijní společnost, stárnutí populace

Annotation

This bachelor's thesis focuses on demographic situation in the Czech Republic and its influence on pension system. The author deals with issue of population aging and with that connected financial unsustainability of pension system. The thesis analyzes demographic indicators and its impact on change in the age structure after year 1998. The thesis describes particular pillars of pension security. The practical part is dedicated to trends in the number of participants of pension scheme. The reader will find here comparison of number of clients of pension companies from 1995 to 2015. The main aim of the thesis was to prove a relationship between average age and the number of participants in pension scheme. For detecting the relationship was used correlation analysis. At the end of the thesis was proved a strong dependence between them, and the aim of the thesis was met.

Key Words

additional pension saving scheme, Czech pension system, demographic development, pension company, pension insurance, pension reform, pension saving scheme, population aging

Obsah

Seznam zkratek.....	10
Seznam tabulek.....	11
Seznam obrázků.....	12
Úvod.....	13
1. Demografická východiska.....	15
1.1 Věkové složení obyvatelstva ČR a jeho vývoj od roku 1989.....	16
1.2 Vybrané demografické ukazatele	20
1.2.1 Úhrnná plodnost	20
1.2.2 Index stáří	21
1.2.3 Index ekonomického zatížení	22
1.2.4 Průměrný věk.....	23
1.2.5 Naděje na dožití.....	24
1.2.6 Přirozený přírůstek	25
1.3 Projekce obyvatelstva do roku 2100.....	26
2. Důchodový systém	31
2.1 Analýza vybraných ukazatelů	31
2.2 Důchodová reforma.....	33
2.3 První pilíř.....	34
2.4 Druhý pilíř	35
2.5 Třetí pilíř.....	37
3. Penzijní společnosti	40
3.1 Vývoj průměrné úložky	42
3.2 Vývoj počtu klientů současných penzijních společností	43
3.3 Podíl účastníků důchodového pojištění v populaci	57
4. Korelační analýza	59
Závěr.....	62
Seznam použité literatury.....	64
Seznam příloh	67

Seznam zkratek

APS ČR Asociace penzijních společností ČR

ČSÚ Český statistický úřad

SLDB Sčítání lidu, domů a bytů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Průměrná měsíční mzda a průměrný měsíční důchod, 2009–2014.....	32
Tabulka 2: První diference a meziroční růst počtu klientů, PS Allianz	46
Tabulka 3: První diference a meziroční růst počtu klientů, Conseq PS	47
Tabulka 4: První diference a meziroční růst počtu klientů, NN PS	48
Tabulka 5: První diference a meziroční růst počtu klientů, KB PS.....	50
Tabulka 6: První diference a meziroční růst počtu klientů, AXA PS.....	52
Tabulka 7: První diference a meziroční růst počtu klientů, ČSOB PS.....	53
Tabulka 8: První diference a meziroční růst počtu klientů, PS České pojišťovny	55
Tabulka 9: První diference a meziroční růst počtu klientů, Česká spořitelna - PS	56
Tabulka 10: Průměrný věk v ČR a počet účastníků spoření, 1995–2014.....	60

Seznam obrázků

Obrázek 1: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 1990	17
Obrázek 2: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 2000	18
Obrázek 3: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 2013	19
Obrázek 4: Vývoj úhrnné plodnosti v ČR, 1989–2014	21
Obrázek 5: Vývoj indexu stáří v ČR, 1989–2014	22
Obrázek 6: Vývoj indexu ekonomického zatížení v ČR, 1989–2014	23
Obrázek 7: Vývoj průměrného věku v ČR, 1989–2014	24
Obrázek 8: Vývoj naděje na dožití v ČR, 1989–2014	25
Obrázek 9: Vývoj přirozeného přírůstku v ČR, 1989–2014	26
Obrázek 10: Očekávaný vývoj počtu obyvatel ČR do roku 2101 (k 1. 1.)	27
Obrázek 11: Očekávaný vývoj počtu obyvatel do roku 2101, střední varianta	28
Obrázek 12: Očekávané indexy ek. zatížení do roku 2101, střední varianta	29
Obrázek 13: Průměrný měsíční příspěvek účastníka, 1995–2015	42
Obrázek 14: Průměrný měsíční státní příspěvek, 1995–2015	43
Obrázek 15: Vývoj počtu klientů PS Allianz, Conseq, NN a KB, 1995–2015	45
Obrázek 16: Vývoj počtu klientů PS Allianz, Conseq, NN a KB, 1995–2015	51
Obrázek 17: Vývoj počtu lidí v produk. věku a účastníků pojištění, 1995–2014	58
Obrázek 18: Bodový diagram pro korelační závislost (Počet lidí a průměrný věk)	61

Úvod

Dosavadní demografický vývoj přivedl Českou republiku, stejně jako ostatní rozvinuté země, do situace, kdy se budoucí penzisté již nemohou spoléhat pouze na státem poskytované penze. Rostoucí podíl postproduktivní složky ve společnosti bude podle prognóz Českého statistického úřadu hlavním rysem celého 21. století. Stárnutí populace je v současné době velmi diskutované téma, a to především v souvislosti s novým důchodovým systémem, který vešel v platnost 1. 1. 2013. Mezi stávajícím prvním a třetím pilířem byl vytvořen druhý pilíř a třetí pilíř prošel značnými změnami. Druhý a třetí pilíř měl za cíl zvýšit angažovanost budoucích penzistů. Očekávaný počet účastníků druhého pilíře však mnohonásobně převyšoval skutečný počet lidí zapojených důchodového spoření. A tudíž k 1. 1. 2016 druhý pilíř českého důchodového systému opět zanikl. Během necelých tří let se do něj zapojilo přibližně 85 tisíc občanů.

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá vývojem demografických událostí indikujících demografické stárnutí. Důležitost je zde kladena především na změnu věkové struktury, neboť právě ta by měla být podmětem ke spoření pro budoucí důchodce. Jiné demografické ukazatele analyzované v práci jsou například úhrnná plodnost, index stárání, index ekonomického zatížení nebo naděje na dožití. Ukazatele nejsou zkoumány od 60. let minulého století, a to z důvodu horší dostupnosti dat. Jako práh sledovaného období byl určen rok 1989, který spustil novou demografickou éru.

Práce zkoumá význam důchodové reformy, důchodového spoření a penzijního připojištění, popisuje klady a zápory jednotlivých pilířů českého důchodového systému. Důchodová reforma byla připravována mnoho let, co jí předcházelo, popisuje kapitola Důchodový systém. Analyzován je zde vývoj průměrného důchodu poskytovaného státem, dále vývoj průměrné mzdy nebo schodek důchodového účtu v posledních letech. Všechny okolnosti spolu totiž úzce souvisí a ústí ve finanční neudržitelnost prvního pilíře.

Praktická část je věnována penzijním společnostem aktuálně působícím na českém trhu. Jedním z dílčích cílů práce je znázornit vývoj počtu klientů nejprve penzijních fondů a po reformě penzijních společností. Vývoj průměrné úložky, zahrnutý v kapitole Penzijní společnosti, identifikuje jak styl spoření Čechů, tak i státem nastavené výhody pro

dobrovolné účastníky spoření. Dalším cílem práce bylo stanovit vývoj podílu spořících na celkovém počtu ekonomicky aktivních. A tím poukázat na rostoucí význam penzijních společností a jejich produktů.

Hlavním cílem bakalářské práce je prokázat vliv stárnutím populace na rostoucím zájmu o penzijní spoření. Tedy prokázat fakt, že se zvyšujícím se počtem seniorů ve společnosti roste i zapojení pracujících lidí do dobrovolného spoření na stáří. Byly zvoleny dvě proměnné sledované v letech 1995 až 2014. Jednu představuje průměrný věk, který je odrazem zvyšujícího se počtu seniorů v populaci. A druhou proměnnou zastupuje celkový počet účastníků dobrovolného penzijního spoření. Pro testování závislosti bude použita korelační analýza. Data potřebná k dosažení cílů poskytuje Asociace penzijních společností ČR a Český statistický úřad.

1. Demografická východiska

Právě nezadržitelný demografický vývoj se stal hlavní příčinou úvah o transformaci důchodového systému. A ačkoliv je počet důchodců ve společnosti k poměru pracujících lidí již dlouho alarmující, důchodová reforma byla mnoho let odkládána. Přitom fakt, že český důchodový systém postavený především na státem vyplácených dávkách je z hlediska demografického vývoje finančně neudržitelný, byl zřejmý hned od roku 1989. Proto sledovaným obdobím byla zvolena léta 1989–2014. Kapitola se věnuje demografickým ukazatelům, jež souvisí se změnou věkové struktury obyvatelstva.

Od počátku 90. let minulého století lze v České republice pozorovat zcela nové demografické chování a to hlavně díky pádu komunistického režimu a změně životního stylu. Česká populace markantně mění demografické ukazatele. Velký pokles byl zaznamenán ve sňatečnosti a plodnosti, oproti tomu roste počet uměle přerušovaných těhotenství a počet rozvodů. Úmrtnost, která posledních třicet let téměř stále stagnovala, v relativně krátkém čase výrazně klesla. Klesající plodnost společně s vyšší nadějí na dožití mají negativní dopad na přirozený přírůstek, a tak poprvé od konce druhé světové války vykazuje tento ukazatel záporné hodnoty. Výše zmíněné trendy vyústily v zásadní změnu věkové struktury, která s sebou nese jisté společenské obavy.

Trendy devadesátých let pokračující i v novém tisíciletí, mají největší dopad na zmenšení základu tzv. věkové pyramidy. Z ekonomického hlediska roste podíl neproduktivní složky (děti a senioři), přičemž produktivní složka populace se výrazně nemění. Výsledkem je úbytek ekonomicky aktivních lidí, který má zásadní vliv nejen na důchodový systém. Současným problémem všech vyspělých zemí je tzv. stárnutí populace (Kučera, et al., 2000).

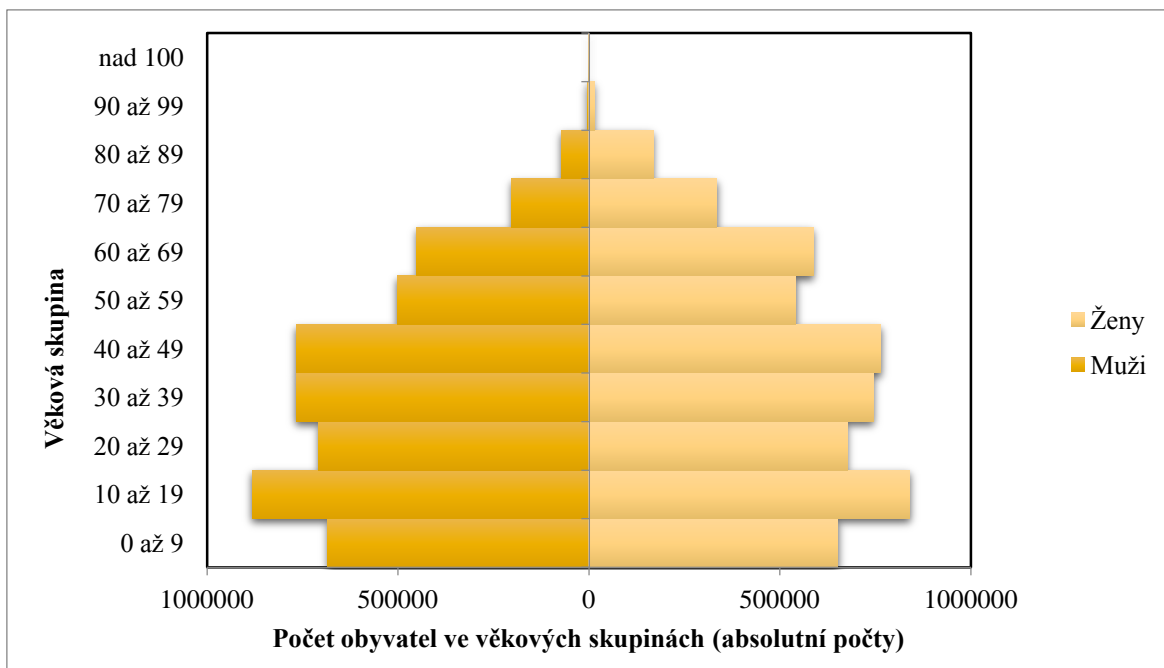
Následující podkapitoly popisují klíčové ukazatele v otázce demografického stárnutí, vývoj v ČR v letech 1989–2014 a jejich dopad na společnost. Vybrané ukazatele jsou věkové složení, úhrnná plodnost, index stárí, index ekonomického zatížení, průměrný věk, naděje na dožití a přirozený přírůstek. Poslední podkapitola je věnována projekci obyvatelstva do roku 2100.

1.1 Věkové složení obyvatelstva ČR a jeho vývoj od roku 1989

Věkové složení neboli skladba obyvatelstva představuje významnou demografickou charakteristiku, jedná se o prvotní třídění demografických dat pro další tvorbu analýz. Věková struktura populace slouží jako podklad při řešení společenských otázek a odpovědností. Produktivní složka populace má společenskou odpovědnost jak vůči dětem, tak vůči seniorům, proto je důležité, aby tato složka byla silná a schopna z daní financovat dvě zbylé složky. V souvislosti s vývojem věkové struktury v ČR je v současné době nejvíce alarmující otázka finančního zajištění ve stáří. Podkapitola znázorňuje zásadní proměny ve věkové struktuře Česka od roku 1989.

Věková skladba obyvatelstva se graficky znázorňuje pomocí tzv. populační pyramidy. Existují tři základní tvary populační pyramidy (příloha č. 1). Progresivní typ se nejbližší podobá tvaru pyramidy, znamená to tedy, že je zde nejvíce zastoupena dětská složka. Nad ní stojí reprodukční složka a na vrcholu pyramidy se nachází postreprodukční složka s velice nízkým zastoupením. Takové populační pyramidy jsou charakteristické pro rozvojové země. Stacionární typ je navazujícím typem na progresivní. Dětská složka zde nahrazuje produktivní a mírně klesá porodnost. Úbytek živě narozených pak v takovém typu populace v budoucnu způsobí nedostatek ekonomicky aktivní populace. Posledním typem je regresivní, který v současnosti vykazuje většina evropských zemí. Odráží prudký pokles živě narozených. Postproduktivní složka převyšuje produktivní i dětskou složku. Takové společenství již bojuje s nedostatkem ekonomicky aktivních lidí a je pro ni jisté další zhoršení situace, až se z málo početné dětské složky stane produktivní. Regresivní věková pyramida vypovídá o stárnutí populace (Langhamrová, et al., 2013).

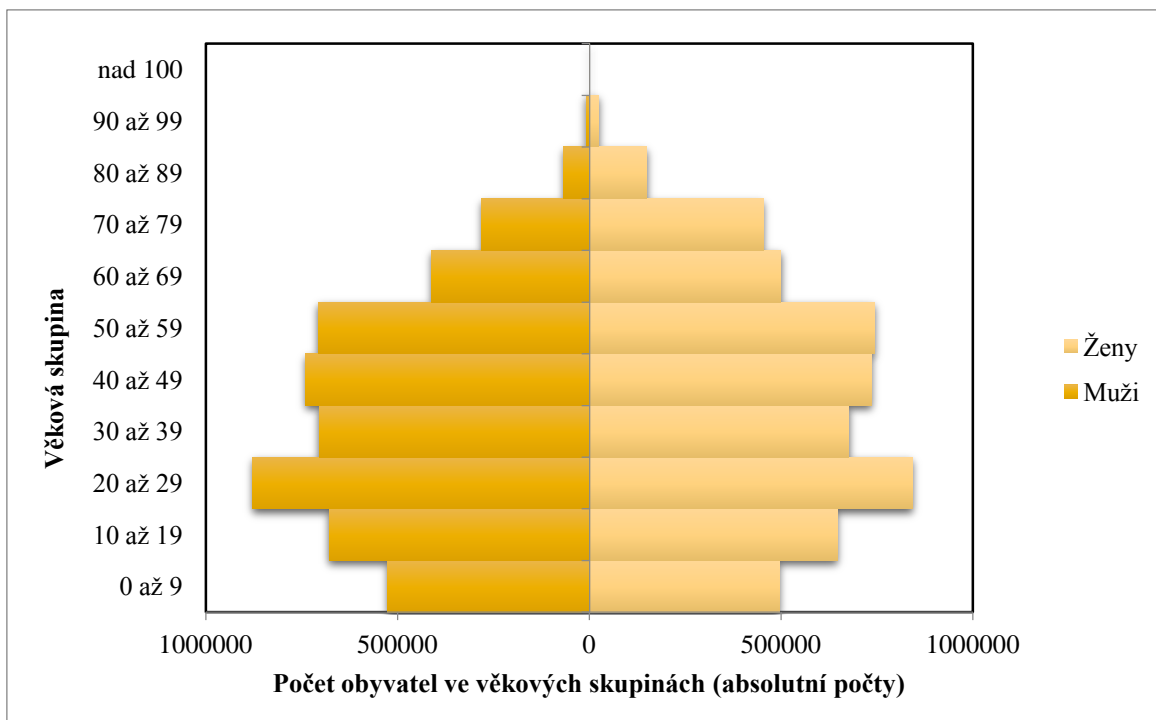
Průběh demografických událostí za posledních 30 let byl značně ovlivněn politickými, ekonomickými a sociálními okolnostmi. Zlomový bod nastal počátkem devadesátých let. Po roce 1989 vykazovala česká populace zcela odlišné demografické chování, které se na obrázku č. 1 projevuje zatím pouze jako úbytek počtu narozených. Pro grafické znázornění vývoje věkové struktury byla použita data zveřejněná ČSÚ a (2013).

Obrázek 1: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 1990
Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2013)

Věková pyramida na obrázku č. 1 připomíná prozatím spíše stacionární typ než regresivní (viz příloha č. 1). V roce 1990 čítala česká populace 10 364 124 občanů, z toho 21,2 % představovala dětská složka, dále 66,3 % produktivní složka a 12,6 % postproduktivní složka. Takže produktivní složka byla dvakrát vyšší než neproduktivní složka.

O 10 let později na obrázku č. 2 jsou demografické změny již více zřejmé. Skupina lidí ve věku 0–9 let čítá pouze 1 milion obyvatel, což je téměř o 315 tis. dětí méně než před deseti lety. Populační výkyv věkové skupiny 20–29 let je způsobený tzv. propopulační politikou uplatňovanou v 70. letech. Lidem narozeným v tomto období se říká Husákovi děti. A dále věková pyramida ukazuje nárůst ve vyšších věkových skupinách.

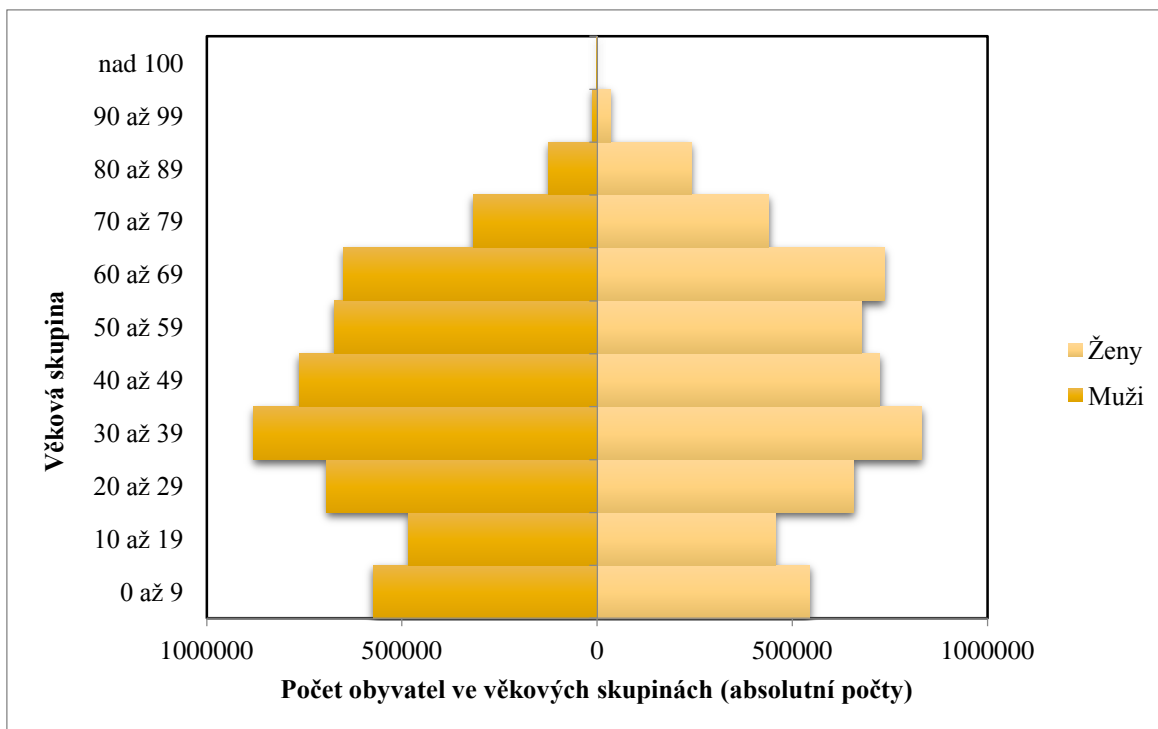

Obrázek 2: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 2000

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2013)

V roce 2000 žilo na území ČR 10 266 546 lidí, ve věku 0–14 bylo 16,2 % z toho, dále ve věku 15–64 bylo 69,9 % a v nejvyšší věkové skupině 65 let a více bylo 13,9 %. Nejvýraznější změna mezi lety 1990 až 2000 nastala v procentuálním zastoupení dětské složky, kterou způsobilo nové demografické chování. Věková pyramida na obrázku č. 2 ukazuje silné zastoupení ekonomické složky, ovšem do budoucna tato silná skupina znamená hrozbu. Početné ročníky dosahující věku 15–64 se budou postupně během 21. století posouvat do seniorské složky a do produktivního věku se dostanou méně početné skupiny dětí narozených v letech 1990–2000.

Situaci, kdy slabší generace překračují hranici ekonomické prospěšnosti, podle ČSÚ 15 let, znázorňuje obrázek č. 3. Vedle mírně vzrostlé porodnosti také ukazuje současný trend vyspělých zemí, tím je stárnutí populace. Je zřejmý nárůst obyvatel ve všech skupinách od 60 let výše. Jakož u předchozích obrázků č. 1 a č. 2, tak i zde na obrázku č. 3, je markantní rozdíl mezi počtem mužů a počtem žen, zejména ve věkových skupinách 60 let a výše. Většina demografických ukazatelů vykazuje různé hodnoty pro muže a různé pro ženy. Je to dáno tím, že ačkoliv se chlapců rodí více než dívek, muži jsou vystaveni vyšší úmrtnosti. Dožívají se nižšího věku, protože vyznávají riskantnější životní styl, vykonávají fyzicky náročnější práce atd.

Obrázek 3: Věková struktura obyvatelstva ČR k 31. 12. 2013

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2013)

Poslední věková pyramida z roku 2013 na obrázku č. 3 se tvarem více podobá spíše regresivnímu typu (viz příloha č. 1). Z celkového počtu obyvatel 10 512 419 má 15% zastoupení dětské složky, což je opět méně než v roce 2000, dále 67,6% zastoupení produktivní složky a seniorská složka tvoří 17,4 % z celkové populace (ČSÚ a, 2014).

Věkové pyramidy nejlépe znázorňují zastoupení všech věkových skupin ve společnosti. Lze z nich snadno odvodit budoucí vývoj věkové struktury. Například nevzroste-li rapidně porodnost v ČR, budou do 30 let silné ročníky narozené v 60., 70. a 80. letech nahrazeny nynějšími slabými generacemi v produktivní složce. Zatímco již zmíněné silné ročníky se dostanou do důchodového věku s nárokem na státem vyplácenou penzi. Z tohoto důvodu dochází k posouvání hranice dosažení důchodového věku.

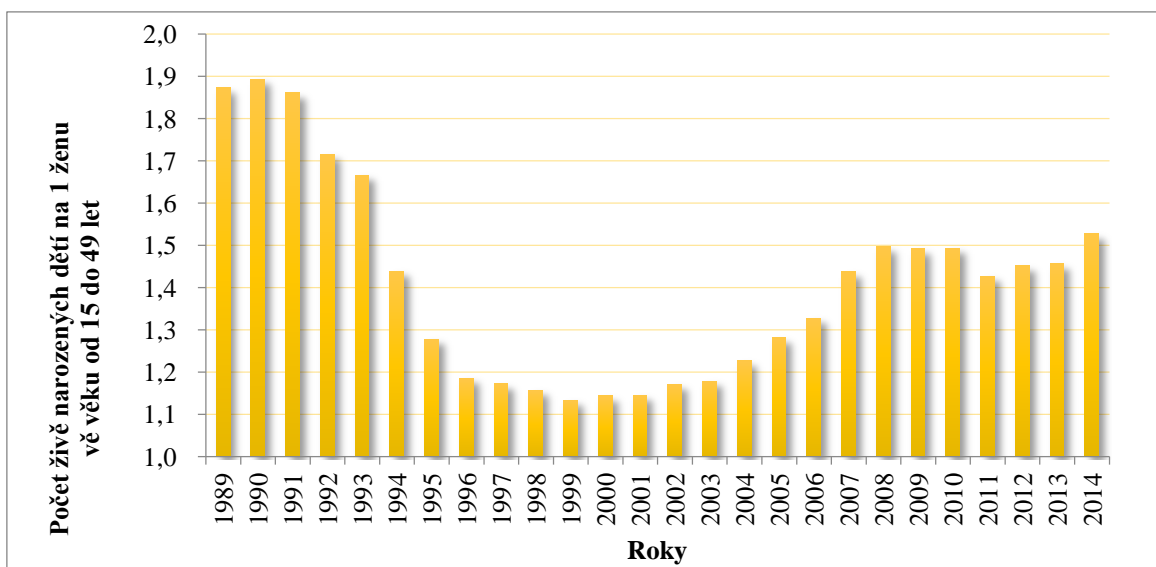
1.2 Vybrané demografické ukazatele

Stárnutí populace vrhlo na otázku důchodového zajištění nové světlo, je třeba zabývat se budoucím vývojem a přijímat opatření vedoucí k finanční udržitelnosti celého systému. Proto je nutné sledovat demografické trendy, na jejichž základě lze předvídat vývoj věkové struktury obyvatelstva. Jak už bylo výše uvedeno, rok 1989 představuje v demografickém chování zlomový bod, proto jsou následující ukazatele sledovány od tohoto roku až po rok 2014. Tato podkapitola popisuje vybrané demografické ukazatele související se stárnutím populace. Data na obrázcích č. 4 až č. 9 uveřejnil ČSÚ a (2014).

1.2.1 Úhrnná plodnost

Úhrnná plodnost vyjadřuje průměrný počet živě narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním období (od 15 do 49 let). Budoucí demografický vývoj závisí především na počtu narozených dětí. Bude-li tento počet nadále klesat, pak by se mohl první pilíř důchodového systému zhroutit. Ukazatel je tedy jedním z klíčových parametrů pro budoucí demografický vývoj.

Posledních 20 let představovalo pro Českou populaci období velkých a poměrně rychlých změn a to zejména z hlediska procesu porodnosti a reprodukčních vzorců. Tato transformace se projevila v posunu zakládání rodiny do vyššího věku a v poklesu ukazatelů plodnosti. Od konce 80. let nebyla hodnota úhrnné plodnosti vyšší než hodnota potřebná pro zachování prosté reprodukce (ČSÚ, 2011).

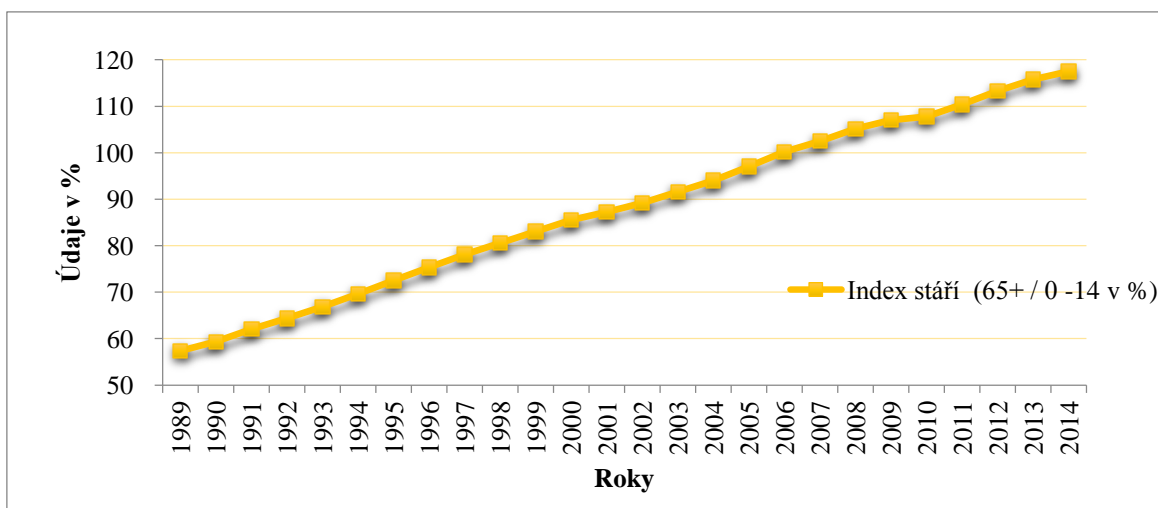
Obrázek 4: Vývoj úhrnné plodnosti v ČR v letech 1989–2014

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

Jak lze vidět na obrázku č. 4, v první polovině 90. let došlo k prudkému poklesu plodnosti, spuštěnému společenskými změnami po pádu socialistických režimů. Poté následovalo období stagnace a od roku 2000 hodnota úhrnné plodnosti začínala opět pomalu vzrůstat. V roce 2008 téměř dosáhla hodnoty z první poloviny 90. let (ČSÚ, 2011). Propad plodnosti je považován za ústřední bod teorie druhého demografického přechodu, procesu změny západních společností, který způsobil nárůst individualismu a změny životních hodnot (Marin, et al., 2007).

1.2.2 Index stáří

Počet obyvatel ve věku 65 let a více připadajících na sto dětí, udává index stáří. Výsledné hodnoty se zobrazují v procentech. Je-li index stáří vyšší než 100, znamená to, že je ve společnosti více zastoupena postproduktivní složka než složka dětská. Index stáří je konstruován pro účel znázornění stárnutí populace. Obrázek č. 5 znázorňuje růst indexu mezi lety 1989–2014. Podle posledního SLDB v roce 2011 dosáhl index stáří hodnoty 110. Předěšlé SLDB proběhlo v roce 2001, v té době ještě převyšoval počet osob ve věku 0–14 počet osob ve věku 65 let a více.

Obrázek 5: Vývoj indexu stáří v ČR v letech 1989–2014

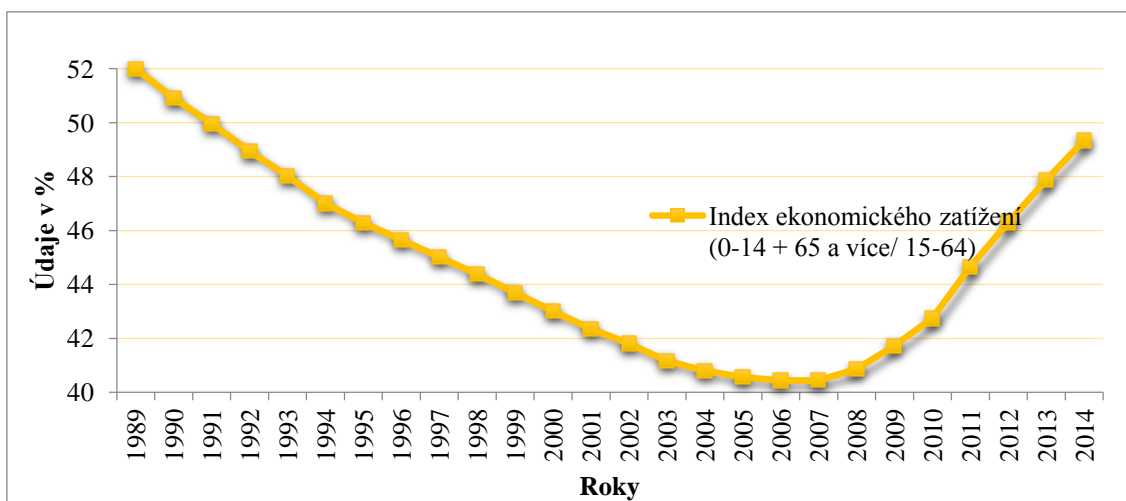
Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

Z obrázku č. 5 vyplývá, že v roce 2006 index překročil hodnotu 100. V daném roce byl tedy počet seniorů a dětí ve společnosti shodný. Index konstantně roste a na konci sledovaného období, tedy v roce 2014 připadlo na 100 dětí 117, 4 osob starších 65 let. U žen byla v roce 2011 zaznamenána hodnota indexu stáří 135 kdežto u mužů jen 87. To je dáno vyšší nadějí na dožití u žen (Vaňková, 2014).

1.2.3 Index ekonomického zatížení

Index ekonomického zatížení udává počet osob ve věku 0–14 a 65 let a více připadající na 100 obyvatel ve věku 15–64 let. Jinými slovy je to podíl počtu dětí a seniorů k počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Z makroekonomického pohledu jsou nižší hodnoty příznivější a představují menší zátěž pro ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Index ekonomického zatížení je z hlediska udržitelnosti důchodového systému jedním z klíčových faktorů.

V roce 2006 klesl index ekonomického zatížení až k příznivým 40 %, následující dva roky stagnoval. Ale i přestože od roku 2008 opět narůstá (viz obrázek č. 6), jeho hodnoty jsou stále příznivé pro ekonomický růst. Ovšem je třeba brát v úvahu, že ne každá osoba ve věkové skupině 15–64 let ekonomicky aktivní.

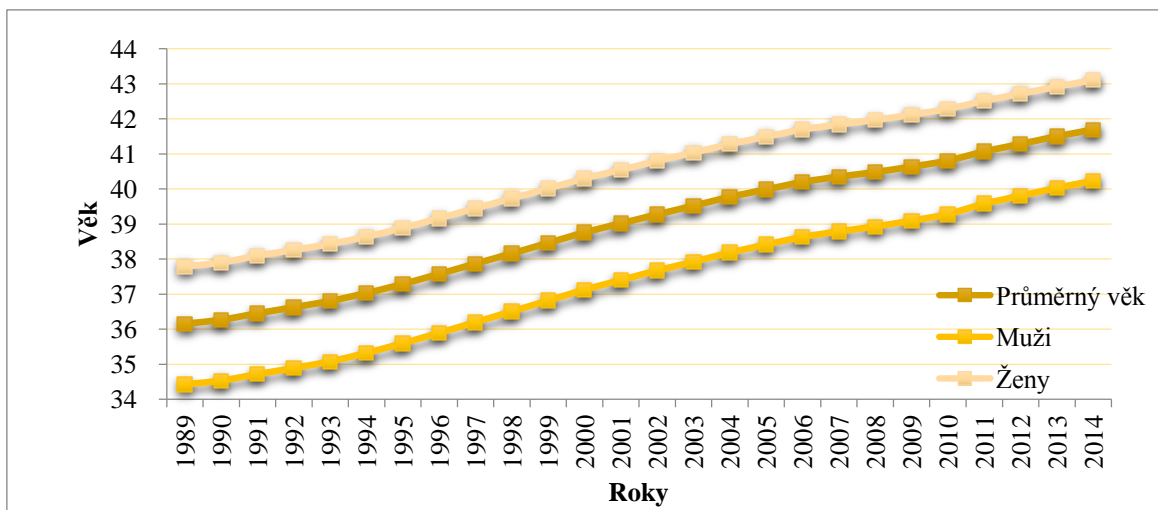
Obrázek 6: Vývoj indexu ekonomického zatížení v ČR v letech 1989–2014

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

V roce 2006 klesl index ekonomického zatížení až k příznivým 40 %, následující dva roky stagnoval (viz obrázek č. 6). Ale i přestože od roku 2008 opět narůstá, jeho hodnoty jsou stále příznivé pro ekonomický růst. Ovšem je třeba brát v úvahu, že ne každá osoba ve věkové skupině 15–64 let je ekonomicky aktivní. Hodnoty budou nadále vzrůstat a bude se více projevovat stárnutí populace (více v podkapitole Projekce obyvatelstva do roku 2100).

1.2.4 Průměrný věk

Průměrný věk je konstruován jako běžný aritmetický průměr věku všech osob na území České republiky. Jeho konstrukce je snadná a dobře znázorňuje nárůst počtu osob ve vyšších věkových skupinách. Ukazatel byl zvolen jako jedna z proměnných pro statistický test závislosti (více v kapitole Korelační analýza). Průměrný věk po celé sledované období roste. Liší se pro muže a pro ženy. Věkový průměr mužů je nižší kvůli již zmíněné vyšší míře úmrtnosti, která je charakteristická pro muže.

Obrázek 7: Vývoj průměrného věku v ČR v letech 1989–2014

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

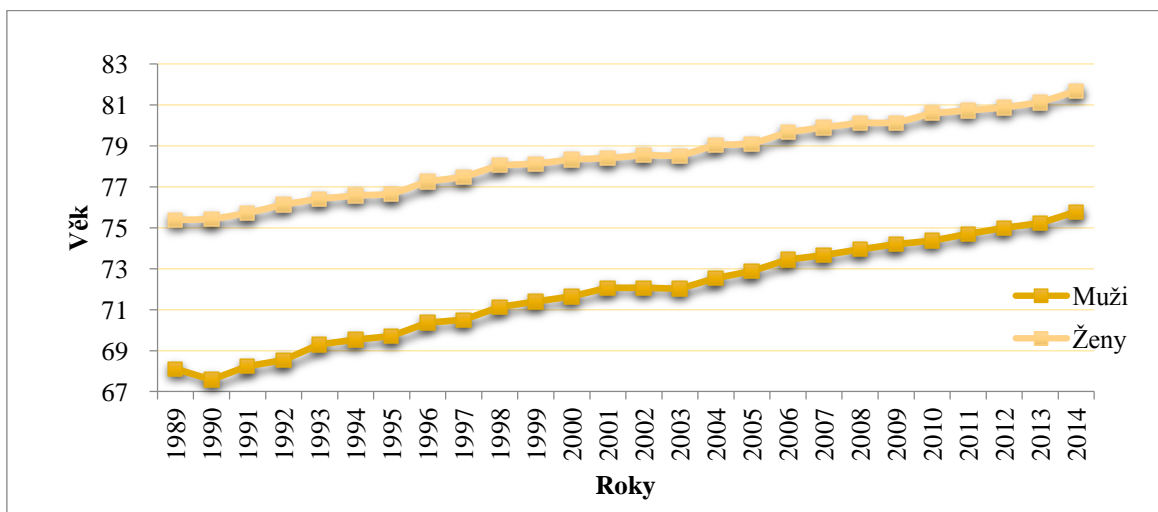
Na obrázku č. 7 je zobrazen vývoj věkového průměru v letech 1989–2014. V roce 1989 byl věkový průměr pro obě pohlaví 36,1 let, během sledovaného období vzrostl na 41,7 let. Do výsledků tohoto ukazatele jsou promítnuty všechny ostatní ukazatele a to především nižší porodnost, vyšší naděje na dožití a klesající úmrtnost. Zároveň lze na obrázku č. 7 pozorovat přibližování věkového průměru pro muže a pro ženy. V roce 1989 činil rozdíl mezi průměrným věkem pro ženy a průměrným věkem pro muže 3,4 let. Na konci sledovaného období je tento rozdíl pouze 2,9 let. Dochází ke sjednocování nejen průměrného věku ale také k naději na dožití.

1.2.5 Naděje na dožití

Střední délka života neboli naděje na dožití je ukazatel určující počet let, kterých se daná osoba dožije za předpokladu, že míra úmrtnosti zůstane stejná po zbytek jejího života, jako je v roce konstrukce tohoto ukazatele. Cílem sestavení střední délky života je zachytit úmrtnost pro daný rok. Existují určitá rizika úmrtí, po jejichž překonání má jedinec vyšší naděje na dožití. Jedním z rizik je například kojenecká úmrtnost (Košťálová, 2015).

Zvyšující se naděje na dožití je výsledkem technologického pokroku, výzkumu, zdravotní péče, informovanosti aj. A přestože stárnutí populace s sebou nese řadu problémů, prodloužení střední délky života a s ní spojený zdravotní standard by měly být považovány

za úspěch lidstva (Loužek, 2013). V současné době nejdiskutovanějším problémem, který s sebou nese demografické stárnutí, je otázka zabezpečení na stáří. Proto je na obrázku č. 8 znázorněn vývoj naděje na dožití a to rozdílně pro muže a pro ženy.

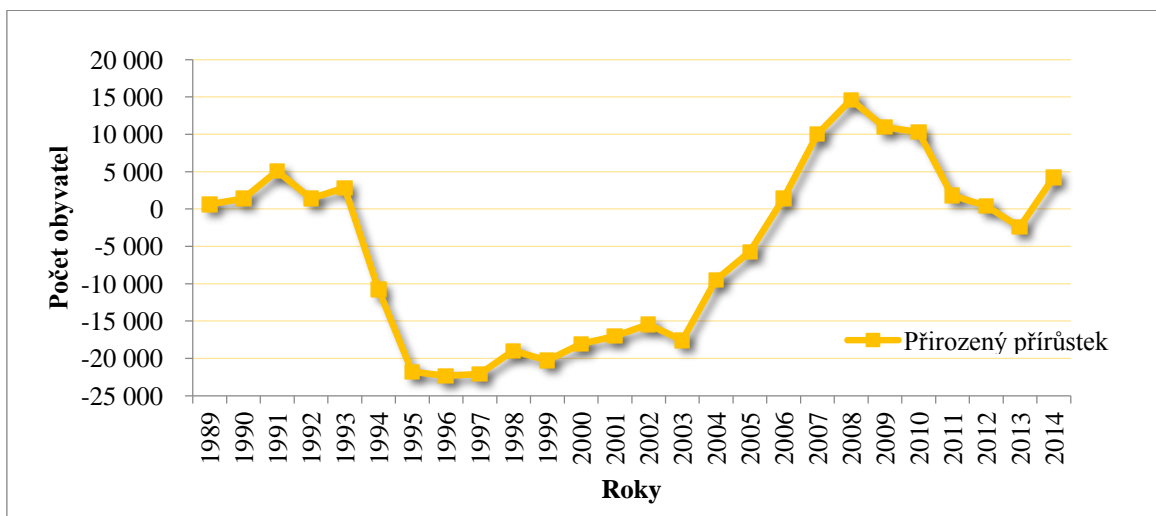
Obrázek 8: Vývoj naděje na dožití v ČR v letech 1989–2014
Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

Na obrázku č. 8 lze vidět stále rostoucí naději na dožití. V roce 2014 dosáhla 81,7 let pro ženy a 75,8 let pro muže. Za sledované období se tak zvýšila o 7,7 let pro muže a 6,3 let pro ženy. Odlišnost v ukazatelích pro muže a ženy lze opět odůvodnit rozdílnou úmrtností pro obě pohlaví. I u naděje na dožití dochází ke slučování hodnot pro rozdílná pohlaví. Na počátku sledovaného období byl rozdíl mezi nadějí na dožití pro muže a ženy 7 let, v roce 2014 pak tento rozdíl činil už jen 5,9 let. Postupem času se naděje na dožití u mužů přibližuje naději na dožití u žen.

1.2.6 Přirozený přírůstek

Přirozený přírůstek je výchozím faktorem pro stanovení budoucího růstu populace, odráží se od něj prognózy, kterými je důležité se zabývat při řešení otázek důchodového zabezpečení. Přirozený přírůstek vyjadřuje rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými za určité období. Pokud počet zemřelých převyšuje počet živě narozených, hovoří se o tzv. přirozeném úbytku. Z hlediska pohybu obyvatelstva se vedle přirozeného přírůstku sleduje ještě celkový přírůstek. Ten zahrnuje i migrační saldo, které ve sledovaném období

téměř po celou dobu roste a vyrovnává tak úbytky vzniklé nedostatečnou přirozenou měnou.

Obrázek 9: Vývoj přirozeného přírůstku v ČR v letech 1989–2014
Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014)

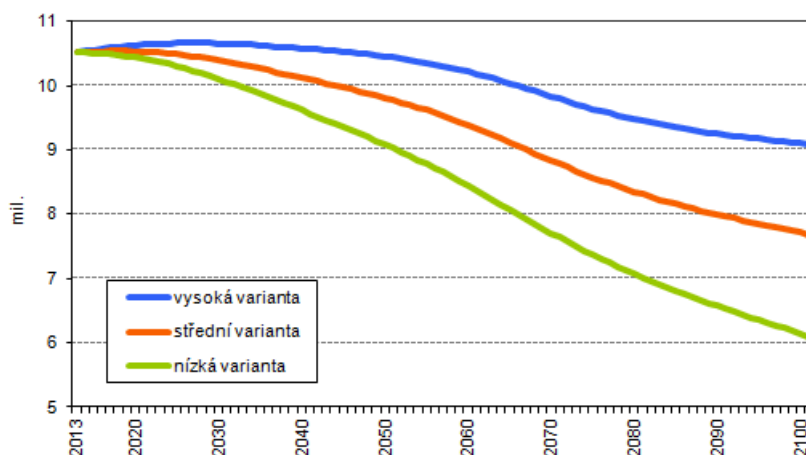
Přirozený přírůstek je sledován na obrázku č. 9. V záporných číslech se ocitl v roce 1994, kdy se česká populace zúžila o 10 794 lidí. Do příštího roku se přirozený úbytek hned zdvojnásobil. Až do roku 2003 osciloval ukazatel přirozeného úbytku mezi hodnotami 22 000 až 17 000. Teprve od roku 2004 je zaznamenán růst přirozené měny obyvatelstva a v roce 2006 se hodnoty opět vyšplhaly do kladných čísel. Přirozený úbytek byl způsobený hlavně poklesem porodnosti (ČSÚ a, 2014).

1.3 Projekce obyvatelstva do roku 2100

Demografie již značně ovlivnila důchodový systém, díky finanční neudržitelnosti se systém dočkal reformy. Ta v závěru ale tolik nezmění, nebudou-li lidé cítit vlastní odpovědnost k finančnímu zajištění na stáří, jelikož nové dva pilíře jsou zcela dobrovolné. Bylo by třeba zavést povinné spoření na vlastní individuální účet. Je možné, že průběh demografických událostí v 21. století k zavedení povinného spoření povede. Tudíž je na místě, představit budoucí demografický vývoj. Kam až povedou jeho extrémy z hlediska zastoupení seniorů ve společnosti.

Posední projekci vydal ČSÚ v roce 2013. Vstupními údaji jsou počty obyvatel k 1. 1. 2013 (práh projekce), které navazují na SLDB 2011. Projekce byla sestavena do roku 2100, resp. k 1. 1. 2101. Tudíž zachycuje očekávaný vývoj všech dnes žijících generací. Cílem je poukázat na budoucí změnu struktury obyvatelstva České republiky. ČSÚ vytváří projekci ve třech základních variantách (nízké, střední a vysoké). Střední varianta představuje nejpravděpodobnější vývoj obyvatelstva, ale je třeba vymežit i krajní varianty (ČSÚ b, 2013).

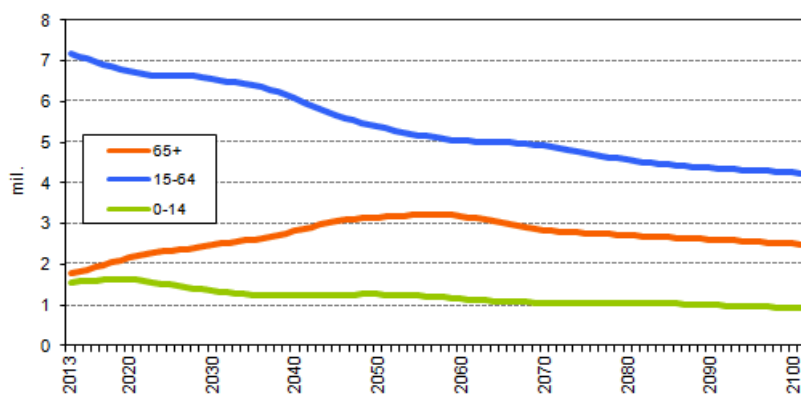
Projekce vychází ze současného demografického chování a proto i během 21. století počítá se snižováním hladiny úmrtnosti, s kladným migračním saldem z dlouhodobého hlediska a se zvýšením plodnosti (pouze střední a vysoká varianta). Následující obrázky č. 10, č. 11 a č. 12 ukazují očekávané změny v počtu obyvatel a jejich věkové struktury (ČSÚ b, 2013).

Obrázek 10: Očekávaný vývoj počtu obyvatel ČR do roku 2101 (k 1. 1.)
Zdroj: ČSÚ b, 2013, Grafy projekce obyvatelstva do roku 2100

Porodnost dosáhla svého maxima v roce 2008, od té doby počet živě narozených klesá a podle projekce bude klesat až do 30. let tohoto století. Poté porodnost poroste a dosáhne vrcholu v roce 2040, což bude odrazem vyššího počtu narozených začátkem století. Podle projekce bude následovat mírný pokles až do konce sledovaného období. Ve všech variantách je zohledněna rostoucí úmrtnost. Očekávaný růst počtu zemřelých, navzdory stále lepší naději na dožití, je způsoben silnými poválečnými ročníky, které ve 30. letech budou procházet věkem nejvyššího rizika úmrtí (ČSÚ b, 2013).

Důležitějším ukazatelem v problematice důchodového zajištění je věková struktura a její očekávaný vývoj. V současné době je podíl dětí a seniorů k aktivní populaci příznivý, ovšem budoucí vývoj věkové skladby obyvatelstva ČR přinese stárnutí populace. Vývoj podílu věkové skupiny 0–15 let se bude odvíjet od vln zvýšené porodnosti v minulém století. Zastoupení dětské složky nečekají žádné významnější změny, jako tomu bude u produktivní složky. Ta dosáhla svého vrcholu v roce 2009 se 7,43 mil. osob. Nadále lze očekávat pouze pokles produktivní složky. Intenzivní redukce nastane koncem 30 let, v tom období budou přecházet do postproduktivní složky silné ročníky, tzv. Husákovi děti. Mezi roky 2040 a 2060 podle střední varianty klesne počet osob v produktivním věku z 6 na 5 milionů (viz obrázek č. 11). Koncem století bude podíl osob této věkové skupiny činit 55 %, což je o 15 % méně než v současné době. Největší změny čekají věkovou kategorii 65 let a více. Projekce říká, že do roku 2057 se počet osob v této složce téměř zdvojnásobí (na 3,2 mil. osob). Následně je pak predikován pokles a na konci sledovaného období má seniorská složka čítat 2,5 mil. osob. Tento stav způsobí zvyšující se naděje na dožití a silné poválečné generace. Ve výsledku bude na konci sledovaného období počet seniorů o necelý milion vyšší než dnes (ČSÚ b, 2013).

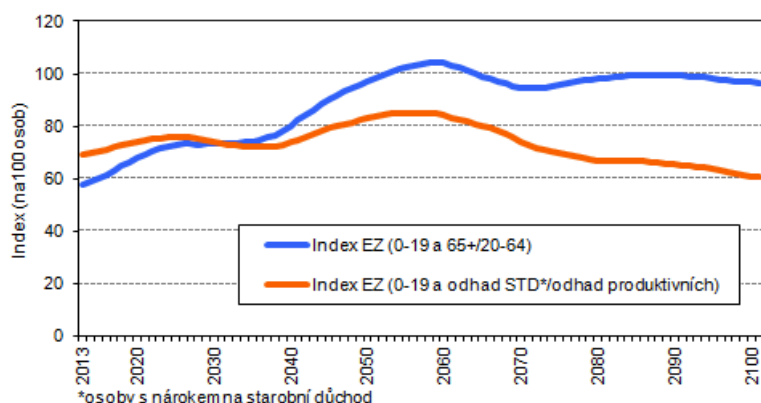
Obrázek 11: Očekávaný vývoj počtu obyvatel podle hlavních věkových skupin do roku 2101, střední varianta

Zdroj: ČSÚ b, 2013, Grafy projekce obyvatelstva do roku 2100

Index stáří nejlépe vystihuje závažnou situaci, která v příštích desetiletích nastane. Jak bylo výše uvedeno, tento ukazatel uvádí počet osob ve věku 65 let a více připadající na 100 dětí ve věku 0–14. V roce sestavení prognózy, tedy v roce 2013 tento index dosahoval hodnoty 113. Již před polovinou 20. let by měl index stáří přesáhnout hodnotu 150 a za dalších deset let bude situace ještě závažnější, bude připadat 200 seniorů na 100 dětí.

Úplného maxima má být dosaženo v roce 2063, kdy připadne 277 seniorů na 100 dětí (ČSÚ b, 2013).

Pro přesnější konstrukci indexu ekonomického zatížení, je nutné upravit předproduktivní a produktivní věkovou skupinu. Vzhledem k prodlužující se době vzdělávání je vhodnější rozšířit dětskou složku na 0–19 let. A upřesnit hranici ukončení ekonomické aktivity. Senieorem se jedinec stává dovršením důchodového věku. Tímto způsobem lze reálně zachytit budoucí vývoj ekonomického zatížení (ČSÚ b, 2013).

Obrázek 12: Očekávané indexy ekonomického zatížení do roku 2101, střední varianta
Zdroj: ČSÚ b, 2013, Grafy projekce obyvatelstva do roku 2100

Populační vývoj taktéž velmi závisí na vývoji migračního salda. Migrace je podmíněna například legislativními opatřeními, ekonomickou situací a to ať už v ČR či ve zdrojových zemích. Tudíž je vývoj migračního salda velmi těžko předvídatelný. Od roku 1994 počet obyvatel ČR klesal a až na rok 2001, kdy bylo záporné i migrační saldo, byl tento pokles zapříčiněn přirozeným úbytkem. V roce 2003 nastal zlom a počet obyvatel začal opět vzrůstat, navzdory pokračujícímu úbytku přirozenou měnou. Znamená to tedy, že migrační saldo převyšovalo i přirozené úbytky (ČSÚ b, 2013).

Podle projekce bude na území ČR žít maximálně 10,66 mil. obyvatel (v roce 2027). Dále projekce říká, že o veškeré přírůstky až k tomuto vrcholu se zaslouží pouze migrační saldo. Rok 2012 byl tak posledním rokem, kdy populace rosta díky přirozené změně (ČSÚ b, 2013).

Příliv migrantů do země může budit ve veřejném mínění obavy z omezování pracovních příležitostí pro domácí pracovní sílu. Karel Vrána (2009) uvádí, že zahraniční pracovníci posilují ekonomickou složku populace. A vzhledem k demografickým prognózám, které dlouhodobě předpovídají masivní nárůst důchodců, je nejen ČR, ale i většina zemí v Evropě závislá na posile za zahraničí.

2. Důchodový systém

Český důchodový systém byl několik desetiletí postaven pouze na jednom pilíři. Fungoval na principu průběžného financování PAYG (Pay-as-you-go). Peníze vybrané za důchodová pojištění, která jsou v České Republice povinná pro většinu druhů příjmů, jsou obratem vypláceny současným důchodcům. V roce 1994 přibyl pilíř založený na penzijním připojištění se státním příspěvkem (ve světové terminologii 3. pilíř). Český důchodový systém prošel v roce 2013 reformou, která spočívala v zavedení důchodového spoření, označovaného jako druhý pilíř, a ve změnách stávajícího třetího pilíře. Od 1. 1. 2013 do 1. 1. 2016 bylo možno využít tři státem podporované možnosti, neboli tři pilíře, pro zabezpečení v penzi (Rytířová, 2013). K 1. 1. 2016 byl druhý pilíř zrušen. Kapitola popisuje, co předcházelo důchodové reformě, dále se zaměřuje na způsob fungování každého pilíře českého důchodového systému, včetně zrušeného druhého pilíře.

2.1 Analýza vybraných ukazatelů

Pro chápání neudržitelnosti českého důchodového systému je třeba poukázat na současné makroekonomické trendy. Podkapitola analyzuje a nabízí komparaci následujících ukazatelů.

- Průměrná mzda a průměrný důchod
- Bilance důchodového účtu

Průměrná mzda a průměrný důchod

Tabulka č. 1 znázorňuje absolutní hodnoty průměrné hrubé měsíční mzdy, průměrného měsíčního starobního důchodu a dále index meziročního růstu či poklesu obou proměnných. Průměrná měsíční mzda je přepočtena na počty zaměstnanců a je vyjádřena v korunách českých. Průměrný měsíční důchod je analyzován zvlášť pro muže a zvlášť

pro ženy. Informace o průměrné mzdě poskytla Veřejná databáze ČSÚ (2015). Informace o vývoji starobního důchodu udává ČSÚ b (2014).

Z tabulky č. 1 je zřejmý růst průměrné mzdy, dosahuje maximálního tempa 2,6 %. Také průměrný důchod se stále zvyšuje, v jeho meziročním přírůstku lze vidět značné výkyvy. Maximální meziroční růst byl zaznamenán v roce 2009 u mužů a v roce 2011 u žen (pokaždé se jedná o růst o 4,3 %), naopak nejpomalejší růst byl zaznamenán v roce 2010 (0,6 %). Celkově je však tempo růstu důchodu dynamičtější než tempo růstu mezd.

Průměrný důchod se dnes pohybuje okolo 11 000,- Kč. Sociální stát vyvíjí tlak na růst důchodu, který by zvyšoval životní úroveň důchodců. Dalším faktorem vedoucím k deficitu důchodového účtu je zvyšující se počet seniorů ve společnosti (viz kapitola Demografická východiska). Pro zlepšení finanční situace důchodového systému byla v roce 2012 provedena důchodová reforma (více v podkapitole Důchodová reforma).

Tabulka 1: Průměrná měsíční mzda a průměrný měsíční důchod, v letech 2009–2014

Rok	Výše průměrné měsíční mzdy v Kč	Tempo růstu měsíční mzdy v %	Průměrný měsíční starobní důchod v Kč			Tempo růstu průměrného měsíčního starobního důchodu %		
			celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
2009	23 425	0,9	10 045	11 175	9 133	4,2	4,3	4,0
2010	23 903	2,0	10 123	11 240	9 189	0,8	0,6	0,6
2011	24 466	2,4	10 552	11 700	9 584	4,2	4,1	4,3
2012	25 100	2,6	10 778	11 948	9 782	2,1	2,1	2,1
2013	25 051	-0,2	10 970	12 150	9 955	1,8	1,7	1,8
2014	25 702	2,6	11 075	12 259	10 050	1,0	0,9	1,0

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ (2015), ČSÚ b (2014)

Bilance důchodového účtu

Státem vyplácené důchody představují více než 30 % z celkových výdajů státního rozpočtu. Proto je bilance důchodového účtu jednou z nejdiskutovanějších a nejsledovanějších položek státního rozpočtu. Obvykle ministerstvo financí hospodáří se schodkovým rozpočtem. Bilance se počítá jako rozdíl příjmů z pojistného na důchodové pojištění a výdajů na dávky důchodového pojištění. Dalšími skutečnostmi, které vstupují

do celkových výdajů účtu, jsou například výdaje na správu důchodového systému. Do příjmů mohou být zahrnuty části výnosu z DPH připadajícího na státní rozpočet. Vláda tak učinila poprvé v roce 2012, kdy bylo převedeno 14,4 mld. Kč do příjmů důchodového systému jako kompenzace deficitu. Výsledný schodek pak činil -26,2 mld. Kč.

Od počátku nového tisíciletí se nacházela bilance důchodového účtu v kladných číslech pouze v letech 2004, 2005, 2007 a 2008. Již o rok později se schodek důchodového účtu vyšplhal na -36,8 mld. Kč. V roce 2010 saldo kleslo o 3,3 %, ovšem i tak bilance důchodového účtu činila -35,6 mld. Kč. Prozatím největší schodek (-49,7 mld. Kč) nastal v roce 2013. Je tedy zřejmé, že v době kdy, průměrné důchody vzrůstají, zvyšuje se i schodek důchodového účtu. Tento schodek není zapříčiněn pouze zvyšováním důchodů, dalším důvodem je rostoucí počet důchodců ve společnosti (MFČR, 2013).

2.2 Důchodová reforma

Změny podmínek pro pobírání důchodu a jeho výše nastávaly po roce 1989. Docházelo například ke zvýšení věkové hranice potřebné pro získání starobní penze (Rubeš, 2013). K posouvání věkové hranice docházelo v důsledku vývoje demografických ukazatelů. Roste podíl osob ve vyšších věkových skupinách a zároveň se snižuje podíl aktivní populace. Vláda se tak snažila reagovat na současný globální trend, kterým je stárnutí populace.

Realizované změny do roku 2004 ale v konečném důsledku pouze snižovaly státní výdaje a nepřispívaly ke zlepšení životní úrovně současných ani budoucích důchodců (Rubeš, 2013). První komise pověřená hledáním řešení stávající důchodové situace byla tzv. Bezděkova komise. Skládala se z expertů politických stran. Po zpracování scénářů penzijní reformy jednotlivých stran ke společné politické dohodě nedošlo (Rubeš, 2013). V roce 2010 založili ministři financí a práce a sociálních věcí Poradní a expertní sbor pro důchodovou reformu, která se zabývala aktualizací první Bezděkovy komise. Na základě kalkulací a prognóz došel poradní a expertní sbor k závěru, že je nutné provést reformu českého důchodového systému (Loužek, 2013).

Velká důchodová reforma chce dosáhnout dlouhodobé rozpočtové udržitelnosti a posílit kapitálovou složku jako zdroj důchodů (Loužek, 2013). Následující podkapitoly popisují spoření v jednotlivých pilířích.

2.3 První pilíř

Státní průběžně financovaný systém (PAYG) zajišťuje důchody současným důchodcům prostřednictvím důchodového pojištění současných plátců. 1. pilíř je základem celého důchodového systému a finanční neudržitelnost se týká právě tohoto pilíře. Výše uvedené změny věkové struktury mají za následek, že počet seniorů stále roste, ale počet ekonomicky aktivních lidí, kteří odvádí peníze do 1. pilíře, stagnuje. Prostředky odvedené do důchodového pojištění neslouží pro výplatu vlastního důchodu a nemohou být ani předmětem dědictví (Rubeš, 2013). Pojistné do prvního pilíře placené zaměstnancem činí 28 % hrubé mzdy a 25 % během fungování druhého pilíře v případě, že do něj účastník vstoupil (Loužek, 2013).

Nová možnost (dnes již zrušená) vyvedení tří procentních bodů z prvního pilíře si žádala zvážení výhod tohoto kroku. Hlavním principem důchodového pojištění je princip ekvivalence. Výše důchodu se počítá z výše příjmu v produktivním období života. Základní výměra je pro všechny důchodce stejná. Ale o procentní výměře rozhoduje doba pojištění a výše dosahovaných příjmů. Dalším významný princip představuje sociální solidarita. Lidé s nižšími příjmy získávají relativně vyšší důchod než lidé s vyššími příjmy. Z tohoto hlediska lze říci, že se vyvedení 3 procentních bodů z prvního pilíře spíše vyplatí osobám s vyššími příjmy (Rytířová, 2013).

Účast v prvním pilíři je povinná a jednoznačně stanovená zákonem. Účastníky lze rozdělit do tří skupin. Zaměstnanci, jejichž účast na důchodovém pojištění je odvozena od účasti na nemocenském pojištění. Další skupinu představují osoby samostatně výdělečně činné a osoby dobrovolně účastné na důchodovém pojištění (Rytířová, 2013).

První pilíř spravuje a financuje stát. Výdaje na státní důchody jsou jedněmi z povinných výdajů státního rozpočtu. Tudiž nehrozí pozastavení vyplácení důchodů, ale jejich výše může být ovlivněna tak, aby byl systém finančně udržitelný. Systém průběžného financování úzce souvisí s demografickou situací v České republice. Zjednodušeně řečeno klesající porodnost a stále se zvyšující naděje na dožití budou mít za následek nedostatky ekonomicky aktivních obyvatel a posléze nedostatek příjmů v prvním pilíři na odpovídající pokrytí důchodů. Pravděpodobně lze očekávat snižování dávek, zvyšování hranice pro odchod do penze, zvyšování pojistného nebo jiné změny. Proto jedním z cílů důchodové reformy je zvýšit angažovanost obyvatel zejména z toho důvodu, aby nespolehali pouze na státní důchody (Rytířová, 2013). V budoucnu tyto dávky nemohou stačit k zachování stejné životní úrovně bez naspořených vlastních zdrojů.

2.4 Druhý pilíř

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření vstoupil v platnost 1. 1. 2013. Necelé tři roky si mohli lidé spořit ve druhém pilíři, nakonec bezvýsledně. V posledním čtvrtletí loňského roku byl schválen návrh zákona, který ruší spoření ve druhém pilíři. Zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření vešel v platnost 1. 1. 2016 (Vojíková, 2015). Podkapitola se věnuje původním podmínkám důchodového spoření, kterého se podle Asociace penzijních společností ČR účastnilo přibližně přes 678 tisíc obyvatel. Dále se podkapitola věnuje následkům zrušení pilíře.

V rámci důchodového spoření měli občané možnost spořit na osobní důchodový účet, kam se připisovala část odvodů do prvního pilíře (3 %) a vlastní příspěvek (2 %). Původně mělo být důchodové spoření povinné pro každého. Kdyby část penze každého účastníka důchodového systému musela být povinně ukládána do soukromých fondů, jako tomu bylo například v Polsku, na Slovensku, nebo v Dánsku, dalo by se dosáhnout dlouhodobé finanční udržitelnosti (Prachař, 2013). Ovšem prvotní myšlenka se změnila a důchodové spoření se stalo zcela dobrovolným a zapojit se do něj směl každý, kdo splňoval podmínky pro účast na důchodovém spoření. Rozhodnutí zapojit se bylo nevratné a účastník musel v druhém pilíři zůstat minimálně do dosažení důchodového věku (příp. do své smrti).

Účastník spořil na svůj individuální účet, který spravovala jím zvolená penzijní společnost. Po celou dobu byly naspořené částky majetkem účastníka, na rozdíl od prvního pilíře, každý měl to, co si sám naspořil (Rytířová, 2013).

Ve druhém pilíři hrály významnou roli penzijní společnosti. Jejich činnost byla významně regulována státem, dohled nad nimi vykonávala Česká národní banka a depozitář. Penzijní společnosti podléhají zákonu č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (Rytířová, 2013).

Penzijní společnosti působící ve druhém pilíři

1. Allianz penzijní společnost, a.s.
2. Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.
3. ČSOB Penzijní společnost, a.s., člen skupiny ČSOB
4. KB Penzijní společnost, a.s.
5. Penzijní společnost České pojišťovny, a.s.

Zdroj: MFČR a (2015)

Vybrané penzijní společnosti vedly každému účastníkovi důchodový účet, kde byly zaznamenávány toky finančních prostředků a zhodnocení investic na kapitálových trzích. S prostředky účastníků se hospodařilo v důchodových fondech, které vytvářely penzijní společnosti. Důchodové fondy představují soubor majetku všech účastníků důchodového spoření. Povinně tvořené důchodové fondy jsou; důchodový fond státních dluhopisů, konzervativní důchodový fond, vyvážený důchodový fond a dynamický důchodový fond. Účastník se mohl rozhodnout, do jakého fondu chce své prostředky umístit na základě zvolené strategie spoření. Přípuštěná míra rizika byla rozhodujícím kritériem při volbě investiční strategie. Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření určoval pravidla pro investování jednotlivých důchodových fondů (Rytířová, 2013).

Do druhého pilíře směla vstoupit jakákoli fyzická osoba starší 18 let. Nejpozději tak mohla učinit do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhla věku 35 let. Od poloviny roku 2015 již nebylo možné uzavírat nové smlouvy. Nejprve bylo třeba zvolit penzijní společnost a strategii spoření. Poté zájemce podepsal smlouvu o důchodovém spoření se zvolenou

společností. Uzavřená smlouva musela být zaregistrována v Centrálním registru smluv, zde jsou evidováni všichni účastníci důchodového spoření i doplňkového penzijního připojištění. Správce Centrálního registru smluv při registraci ověřil, zda účastník nebyl již evidován u jiné společnosti, poté vydal rozhodnutí o registraci k důchodovému spoření (Rytířová, 2013).

Druhý pilíř měl mnoho kladů i záporů. Hlavní výhodou bylo, že naspořené prostředky měly náležet přímo účastníkovi a v případě jeho smrti se měly stát součástí dědictví. Naspořené prostředky v druhém pilíři nepodléhají exekuci. Čeho bylo třeba se obávat, byla nemožnost z druhého pilíře vystoupit (Rytířová, 2013). K 1. 7. 2016 budou fondy zrušeny a lidé účastné na druhém pilíři si zvolí formu vyplacení naspořených částek. Prostředky si můžou nechat převést na účet, poslat poštovní poukázkou nebo nechat připsat na účet doplňkového penzijního připojištění. Pro zachování výměry státního důchodu musí účastníci doplatit důchodové pojištění, tedy částku, kterou odváděli z prvního pilíře (Vojíková, 2015).

Druhý pilíř byl mnohými vnímán jako záchrana důchodového systému. Ovšem s prvotní myšlenkou povinné účasti. Vedle důchodového pojištění, z něhož se platí důchody současných důchodců, by každý výdělečně činný musel ještě povinně spořit na vlastní penzi. Druhý pilíř si nezískal takovou oblibu, aby do něj dobrovolně vstoupil odpovídající počet lidí. A tak nákladná a velice náročná transformace důchodového systému skončila bezvysledně. Zachován byl třetí pilíř, který v ČR funguje už od roku 1994, byl pouze transformován. A spoření na penzi závisí pouze na vlastní odpovědnosti každého člověka.

2.5 Třetí pilíř

Doplňkové penzijní spoření je třetím pilířem důchodového systému v České republice, bylo zavedeno spolu s důchodovým spořením od 1. 1. 2013. Třetí pilíř upravuje zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (Rytířová, 2013).

Tento pilíř zde existoval už od roku 2004, nazýval se penzijní připojištění se státním příspěvkem. Ke konci roku 2012 se třetího pilíře účastnilo přes 4,5 milionů lidí (Rubeš, 2013). Do konce listopadu 2012 bylo možno uzavřít smlouvu s penzijním fondem. Do 1. 1. 2013 musely penzijní fondy získat oprávnění od České národní banky k provozování činnosti penzijní společnosti. Důchodovou reformou byly stávající penzijní fondy přeměněny na transformované fondy. Tím došlo k převedení majetku stávajících účastníků penzijního připojištění se státním příspěvkem.

Třetí pilíř obdobně jako druhý pilíř je fondově financován. Příspěvky účastníků spravují penzijní společnosti. A po skončení spořicí fáze jsou účastníkovi vypláceny dávky. Dále zde platí, že účastník spoří na individuální účet. Stejně jako na důchodovém spoření je účast dobrovolná a účastnit se smí každý kdo je starší 18 let. Ale na rozdíl od druhého pilíře je možné účast kdykoliv ukončit. V některých případech s negativními daňovými dopady (Rytířová, 2013).

V reformovaném třetím pilíři vytvářejí penzijní společnosti účastnické fondy, kde jsou společně se státními příspěvky a s příspěvky zaměstnavatele umístěny prostředky účastníků. Podle strategie spoření zvolené účastníkem a podle dosažených výnosů z investování jsou připisovány na penzijní účet účastníka tzv. penzijní jednotky. Účastnické fondy, na rozdíl od předešlého penzijního připojištění, negarantují nezáporný výsledek. A proto mají penzijní společnosti ze zákona povinnost vytvářet tzv. povinný konzervativní fond. Způsob jeho investování je méně rizikový a zaručuje vysokou likviditu. Vedle povinného konzervativní fondu obhospodařují penzijní společnosti ještě jiné účastnické fondy, které mohou investovat rizikověji a dosahovat vyšších výnosů (Rytířová, 2013).

Penzijní společnosti působící ve třetím pilíři

1. Allianz penzijní společnost, a.s.
2. AXA penzijní společnost, a.s.
3. Conseq penzijní společnost, a.s.
4. Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.
5. ČSOB Penzijní společnost, a.s., člen skupiny ČSOB

6. KB Penzijní společnost, a.s.
7. NN Penzijní společnost, a.s.
8. Penzijní společnost České pojišťovny, a.s.

Zdroj: MFČR a (2015)

Výše příspěvků do doplňkového penzijního spoření nezávisí na aktuálních příjmech účastníka. Tudíž je povinen platit dohodnutou částku i ve chvíli, kdy žádné příjmy nemá. Lze si stanovenou částku podle potřeb upravit a v krajním případě i placení příspěvku přerušit. Nejnižší příspěvek je 100,-Kč/měsíc. Státní příspěvky jsou poskytovány od částky 300,-Kč/měsíc, pak minimální státní příspěvek činí 90,-Kč. Zaměstnavatelské příspěvky jsou zcela dobrovolné a jejich výše není nijak omezena. Zpravidla se ale poskytují jen takové dávky, které jsou daňově výhodné pro zaměstnavatele (Rytířová, 2013).

Výhody spoření ve třetím pilíři jsou obdobné jako ve druhém pilíři. Významný rozdíl představuje možnost ukončení účasti a předčasného výběru úspor ve třetím pilíři. Z hlediska politických rizik byl třetí pilíř stabilnější než druhý. I zde se mohou stát naspořené prostředky předmětem dědictví. Dále jsou pozitivní nízké související poplatky vzhledem k zákonné regulaci. Výhodou představují modifikovatelné vlastní příspěvky a příspěvky zaměstnavatele. Hrozba spočívá v nevhodném investování penzijní společnosti. Oproti druhému pilíři nejsou uložené prostředky chráněné před exekucí (Rytířová, 2013).

3. Penzijní společnosti

Činnost penzijních společností upravuje Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. Penzijní společnosti jsou akciovými společnostmi podnikajícími na území ČR s podmínkou základního kapitálu 50 000 000 Kč. Předmětem jejich podnikání je ukládání příspěvků účastníka, zaměstnavatele a státních příspěvků do účastnických fondů, dále správa majetku v účastnických fondech a vyplácení dávek doplňkového penzijního spoření. K provozování činnosti penzijní společnosti je potřeba získat povolení od České národní banky, stane se tak na žádost zakladatele akciové společnosti (427/2011 Sb., 2011).

Kapitola obsahuje následující body:

- Plán obchodní činnosti
- Doplňková činnost
- Asociace penzijních společností ČR
- Členové Asociace penzijních společností ČR

Plán obchodní činnosti

V plánu obchodní činnosti jsou penzijní společnosti vždy povinny uvést předpokládaný počet účastníků v jednotlivých účastnických fondech, náklady spojené s činností a způsob krytí těchto nákladů, podrobný odhad příjmů s výdajů z hlavní i vedlejší činnosti a odhad kapitálu ve vztahu k obhospodařovaným účastnickým fondům (427/2011 Sb., 2011).

Doplňková činnost

Na žádost penzijní společnosti zaregistruje Česká národní banka další činnosti. Penzijní společnosti poskytují služby na finančním trhu spojené se zprostředkováním a uzavíráním pojistných smluv, se vzdělávací činností, pořádání zkoušek odborné způsobilosti v oblasti doplňkového důchodového spoření (427/2011 Sb., 2011).

Asociace penzijních společností ČR

Asociace penzijních společností ČR vznikla v roce 1996 jako dobrovolné zájmové sdružení právnických osob. V současné době má 8 členů působících na trhu soukromého kapitálového spoření na důchod v ČR. Posláním APS ČR je koordinace činnosti penzijních společností a hájení společných zájmů vůči orgánům státní správy. Dále provozuje APS ČR informační, poradenskou a propagační činnost v oblasti soukromého spoření na důchod.

Členové Asociace penzijních společností ČR

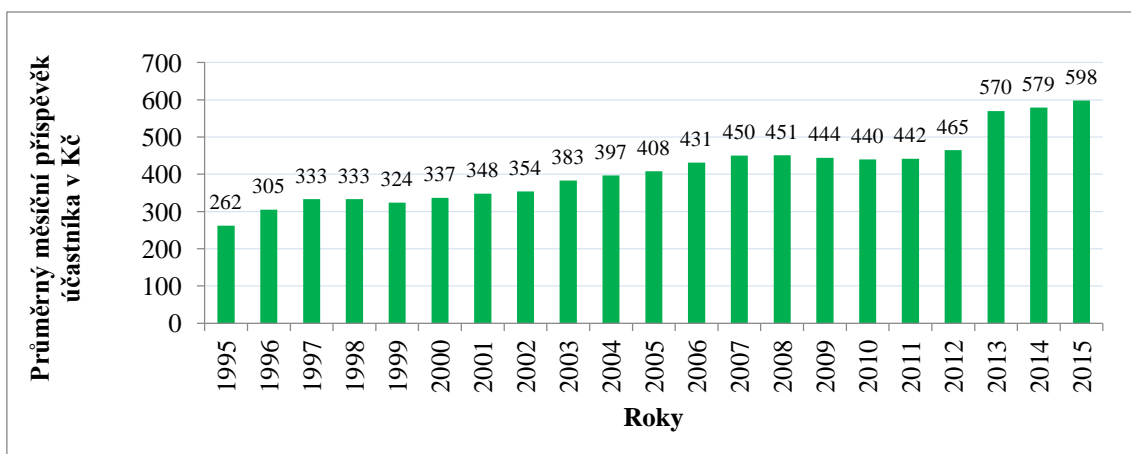
- Allianz penzijní společnost, a.s.
- AXA penzijní společnost, a.s.
- Conseq penzijní společnost, a.s.
- Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.
- ČSOB Penzijní společnost, a.s., člen skupiny ČSOB
- KB Penzijní společnost, a.s.
- NN Penzijní společnost, a.s.
- Penzijní společnost České pojišťovny, a.s.

V publikacích asociace jsou k dispozici ekonomické údaje o jednotlivých penzijních společnostech. Informují o vývoji počtu a věkové struktuře účastníků, o celkových aktivech penzijních společností, o stavu rezervního fondu a o celkové výši příspěvků účastníků (Asociace penzijních společností ČR, 2009).

Následující podkapitoly se věnují vývoji průměrné úložky u penzijních společností, dále vývoji počtu klientů a vývoji podílu spořících si občanů v ekonomicky aktivní skupině.

3.1 Vývoj průměrné úložky

Podkapitola je věnována analýze průměrné úložky do pilíře doplňkového penzijního připojištění. Ke znázornění vývoje byly vypracovány dva obrázky (č. 13 a č. 14). Údaje o výši průměrné úložky poskytl MFČR b (2015).

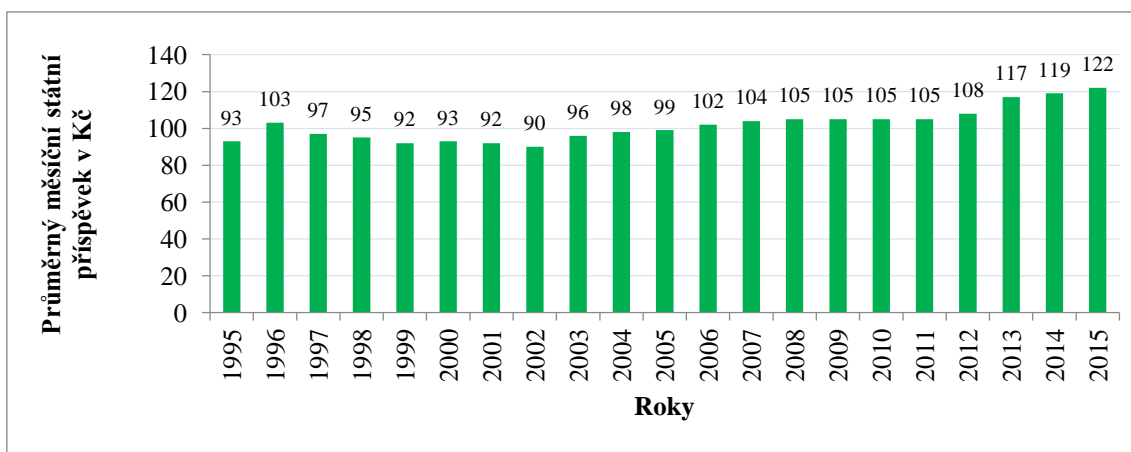

Obrázek 13: Průměrný měsíční příspěvek účastníka v letech 1995–2015

Zdroj: vlastní zpracování z MFČR b (2015)

Obrázek č. 13 znázorňuje vývoj měsíčního příspěvku účastníka. Na počátku sledovaného období částka činila 262 Kč, což bylo 3,2 % z tehdejší průměrné měsíční mzdy 8 307 Kč. Ačkoli se v průběhu celého období výše průměrné mzdy zvedala minimálně o 1 000 Kč, podíl ukládané částky se vzhledem k průměrné mzdě snižuje. V roce 2011, tedy před reformou, tento podíl dosahoval již pouze 1,8 %. Odborníci tvrdí, že pro zachování životní úrovně po odchodu do důchodu je třeba si ukládat 5% až 10% ze mzdy.

Reforma měla mimo jiné za cíl, motivovat lidi k vyšším měsíčním úložkám. Mělo toho být dosaženo zvýšením minimální úložky pro získání státního příspěvku (ze 100 Kč na 300 Kč). Na obrázku č. 13 v roce 2013, tedy v prvním roce fungování nového systému, lze vidět nárůst průměrné úložky o 22,6 %. Ovšem podíl úložky na průměrné mzdě zůstal nadále nízký a dosahoval pouze 2,3 %.

Obrázek 14: Průměrný měsíční státní příspěvek v letech 1995–2015

Zdroj: vlastní zpracování z MFČR b (2015)

Na obrázku č. 14 je zobrazen vývoj průměrného státního příspěvku. Účastníci penzijního připojištění obvykle optimalizují výši měsíčního příspěvku dle výše přiznaného státního příspěvku, který byl zvýšen důchodovou reformou. Nyní se výše měsíčního státního příspěvku pohybuje od 90 Kč do 230 Kč. Ale průměrná výše dosahuje pouze 122 Kč, je tedy zřejmé, že spíše lidé využívají možnost nižšího státního příspěvku, který je poskytován od výše úložky 300 Kč měsíčně. (MFČR b, 2015).

3.2 Vývoj počtu klientů současných penzijních společností

Podkapitola je věnována analýze počtu aktivních klientů u jednotlivých penzijních společnostech. Jsou zde dva obrázky (č. 15 a č. 16) znázorňující vývoj počtu účastníků v letech 1995–2015. Data potřebná pro zpracování analýzy uvedla Asociace penzijních společností ČR (2015). Podkapitola je členěna na jednotlivé penzijní společnosti. Společnosti byly rozděleny podle počtu klientů do dvou skupin.

Penzijní společnosti s nižším počtem klientů:

- Allianz penzijní společnost, a.s.
- Conseq penzijní společnost, a.s.
- NN Penzijní společnost, a.s.
- KB Penzijní společnost, a.s.

Penzijní společnosti s vyšším počtem klientů:

- AXA Penzijní společnost, a.s.
- ČSOB Penzijní společnost, a.s.
- Penzijní společnost České Pojišťovny, a.s.
- Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.

Na úvod je důležité zohlednit faktory, které na vývoj účastníků důchodového pojištění měly zásadní vliv. V roce 1994, kdy vznikla celá řada penzijních fondů v souvislosti se zavedením tzv. penzijního připojištění (původní 3. pilíř), započal boj o klienty. Stále více lidí si uvědomuje nutnost podílet se na udržení své životní úrovně i po dosažení důchodového věku, a tak se nový produkt stával rychle populárním. Vývoj počtu klientů zpočátku výrazně ovlivňovaly akvizice či fúze fondů. Graficky znázorněné na obrázcích č. 15 a č. 16 je lze vidět jako skokový meziroční nárůst klientů.

V průběhu celého prvního desetiletí 21. st. se hodně hovořilo o nutnosti reformy důchodového systému. Dalším ovlivňujícím faktorem byla tato společenská diskuze, díky níž počet účastníků penzijního připojištění rostl. Silné společnosti se stávaly bezpečnějšími a mohly svým klientům garantovat vyšší zhodnocení úspor, čímž i získávaly snáz nové zájemce. Slabší společnosti z trhu penzijního připojištění odešly.

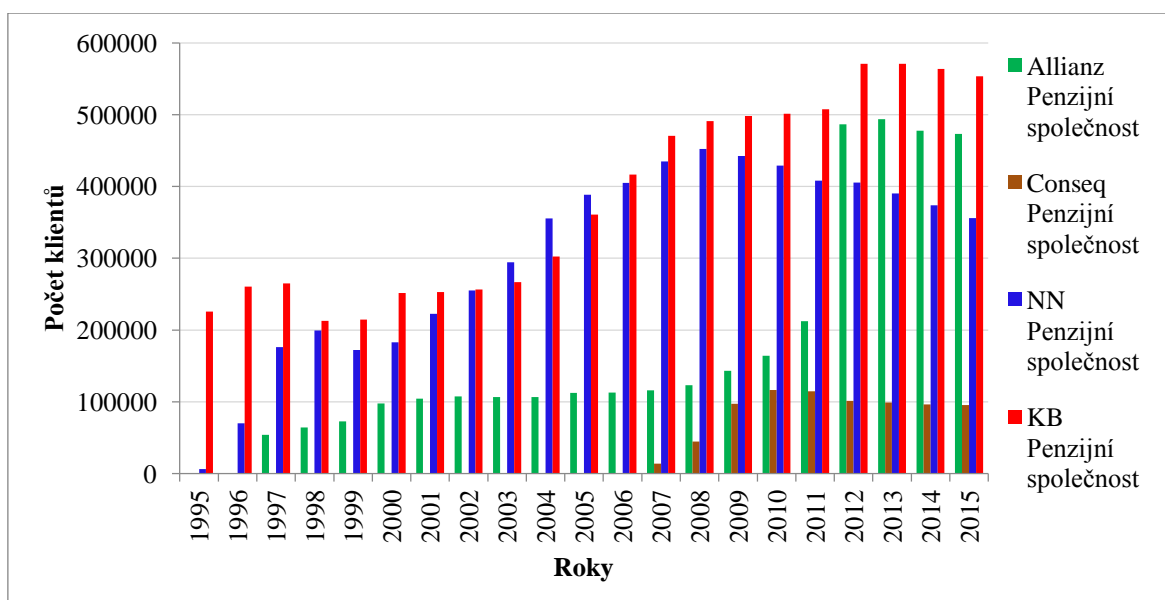
Další vliv na nárůst účastníků u některých fondů lze sledovat na obrázcích č. 15 a č. 16 v roce 2011, tehdy měli zájemci o penzijní připojištění poslední šanci sjednat si smlouvu o penzijním připojištění, ať už se státním příspěvkem, nebo s příspěvkem zaměstnavatele, za původních podmínek a stávající klienti mohli fond změnit.

Rok 2013 byl prvním rokem nového důchodového systému, penzijní společnosti měly velká očekávání o masivním přílivu nových klientů majících zájem o 2. pilíř. Tato očekávání se ovšem nenaplnila a tak rok 2013, až na výjimky, byl pro penzijní společnosti spíše ztrátový, co se týče počtu klientů. Činnost všech penzijních společností byla značně ovlivněna silnou politicky motivovanou kampaní proti důchodové reformě. Tento fakt se promítl v nezájmu občanů o reformovaný produkt doplňkového důchodového spoření (3. pilíř) a o nový produkt důchodového spoření (2. pilíř).

Dalším ovlivňujícím faktorem se stala společenská debata a obavy ze zavedení 2. pilíře. Ve společenském mínění převládá spíše negativní názor na celou důchodovou reformu. Na druhou stranu medializace reformy důchodového systému opět připomněla občanům, že k zachování životní úrovně v poproduktivním věku je třeba spořit již nyní.

Počet penzijních fondů a posléze penzijních společností se stále měnil, nakonec se v českém reformovaném důchodovém systému udrželo celkem 8 společností. Následující podkapitola analyzuje vývoj počtu klientů jednotlivých společností za pomoci grafického znázornění na obrázcích č. 15 a č. 16. Data obsažena na obrázcích č. 15, č. 16 a č. 17 uveřejnila Asociace penzijních společností ČR (2015).

Penzijní společnosti s nižším počtem klientů

Obrázek 15: Vývoj počtu klientů PS Allianz, Conseq, NN a KB v letech 1995–2015
Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Allianz penzijní společnost, a.s.

Allianz penzijní fond vznikl v roce 1997. Tabulka č. 2 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u Allianz penzijní společnosti v letech 1997–2015.

Do přelomu tisíciletí si fond získával klienty postupným meziročním růstem. V roce 2000 byla prohloubena spolupráce se zaměstnavateli a bylo uzavřeno 11 000 smluv o penzijním připojištění s příspěvkem zaměstnavatele, díky těmto bylo dosaženo 34,5% tempa růstu. Následujících osm let se počet aktivních klientů zvyšoval pouze mírně (maximálně o 6,7 %), vyjma roku 2003, kde byl dokonce zaznamenán pokles o 547 klientů.

Tabulka 2: První diference a meziroční růst počtu klientů, PS Allianz

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1997	54 207	/
1998	9 882	18,2
1999	8 555	13,3
2000	25 043	34,5
2001	6 561	6,7
2002	3 056	2,9
2003	-547	-0,5
2004	3	0
2005	5 764	5,4
2006	478	0,4
2007	2 788	2,5
2008	7 285	6,3
2009	20 200	16,4
2010	20 901	14,6
2011	47 980	29,2
2012	274 289	129,3
2013	7 126	1,5
2014	-16 005	-3,2
2015	-4 543	-1

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Jak je vidno na obrázku č. 15, v roce 2009 započal opět růst počtu účastníků, meziročně o 16,4 %, následující rok o 16,4 %. Za náhlý růst vděčí fond znovuotevřené diskuzi o penzijní reformě. Allianz penzijní fond získal dvakrát po sobě ocenění penzijní fond roku (2011 a 2012) a díky vzniklé popularitě mnoho klientů přešlo právě do tohoto fondu. Rok 2012 se z hlediska hospodaření stal rekordním a to především z důvodu velkého zájmu občanů o penzijní připojištění, který vyvolala opět celoroční diskuze o důchodové reformě. Na obrázku je zaznamenán nárůst klientů o 129,3 %. Koncem roku byl schválen transformační projekt Českou národní bankou a vznikla Allianz penzijní společnost a.s.

Allianz penzijní společnost je jednou z těch, které i přes náročnost celého procesu transformace v roce 2013 zaznamenali alespoň mírný růst počtu klientů (1,5%). Povolební reprezentace o zrušení 2. pilíře měla negativní vliv na zájem občanů. Tudíž v roce 2014 došlo ke ztrátě více než 16 000 klientů (pokles o 3,2 %). Situace byla podobná i v následujícím roce (pokles o 1 %), (Asociace penzijních společností, 2015).

Conseq penzijní společnost, a.s.

Conseq penzijní fond vznikl v roce 2007. Tabulka č. 3 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u Conseq Penzijní společnosti v letech 2007–2015.

Tabulka 3: První diference a meziroční růst počtu klientů, Conseq PS

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
2007	13 752	/
2008	31 078	226
2009	52 453	117
2010	19 161	19,7
2011	-1 923	-1,7
2012	-13 134	-11,5
2013	-2 417	-2,4
2014	-2 772	-2,8
2015	-527	-0,5

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Conseq penzijní fond v prvním roce své působnosti v oblasti penzijního připojištění získal 13 752 klientů. A přestože již následující rok zaznamenal téměř trojnásobný růst (obrázek č. 15), z hlediska početnosti klientely patří fond k nejmenším na českém trhu. První roky se společnost soustředila více na budování organizace a vytváření atraktivního produktu pro klienty. V roce 2011 poprvé zaznamenala ztrátu a to o necelé 2 000 klientů. V roce 2013 došlo k převzetí Ageon penzijní společnosti, a.s. mateřskou společností Conseq Investment Management, a.s. Touto akvizicí byli převedeni klienti v transformovaném fondu ke společnosti Conseq. Ovšem i přesto tento rok nastal pokles o 2,4 %.

Ze všech uvedených společností je Conseq na trhu nejkratší dobu a má prozatím nejméně klientů, ovšem i tak se po důchodové reformě dokázala společnost transformovat a dále pracovat na získávání nových klientů. V roce 2015 pokles společnosti již ustává a dosahuje 0,5 %, dá se tedy hovořit spíše o stagnaci. (Asociace penzijních společností, 2015).

NN Penzijní společnost, a.s.

Tabulka č. 4 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u NN Penzijní společnosti v letech 1996–2015.

Tabulka 4: První diference a meziroční růst počtu klientů, NN PS

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1996	63 481	991,4
1997	106 109	151,8
1998	23 518	13,4
1999	-27 356	-13,7
2000	10 760	6,3
2001	39 754	21,7
2002	32 621	14,6
2003	38 980	15,3
2004	61 067	20,8
2005	33 230	9,4
2006	16 296	4,2
2007	30 135	7,4
2008	17 105	3,9
2009	-9 844	-2,2
2010	-13 133	-3,0
2011	-20 814	-4,9
2012	-2 919	-0,7
2013	-15 025	-3,7
2014	-16 529	-4,2
2015	-17 773	-4,8

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Průmyslový penzijní fond, později Penzijní fond ING zahájil svou činnost v roce 1995, již během prvních tří let působení získal téměř 176 000 účastníků penzijního připojištění, takže již v roce 1997 měl tento fond třikrát více klientů než například Allianz penzijní

fond. Z obrázku č. 15 je patrné, že následující roky se počet klientů pohyboval pod hranicí 200 000. V roce 2001 byla tato hranice poprvé překonána. Růst způsobil zájem zaměstnavatelů. Ti využívají penzijní připojištění jako nástroj motivace pro své zaměstnance. I nadále fond prohluboval spolupráci se zaměstnavateli, v průběhu roku 2003 získal penzijní fond přibližně 890 podniků, což se projevilo v meziročním růstu (15,3%).

Podle výroční zprávy z roku 2004 investoval penzijní fond ING 17 mil. do reklamy, díky této investici byl zajištěn 20,8% růst počtu zákazníků. V roce 2008 bylo dosaženo maxima 452103 účastníků. Po ekonomické krizi část klientů odešla ke konkurenčním penzijním fondům. Nepříznivé ekonomické podmínky pro ING Penzijní fond až do jeho transformace. Mezi lety 2008 a 2012 klesl počet klientů o 10,3 %.

Před transformací se fond rozhodl z důvodu politické nejistoty a zhoršující se perspektivy veřejných financí nevstoupit do 2. pilíře. Nejistota vyvolaná rozdílnými názory na nový důchodový systém způsobila v roce 2013 další pokles účastníků (4 %). Z obrázku č. 15 je zřejmé, že se situace nezlepšila do konce sledovaného období (Asociace penzijních společností, 2015).

KB Penzijní společnost, a.s.

Poslední zobrazovanou společností na obrázku č. 15 je KB Penzijní společnost, s původním názvem Penzijní fond KB vznikl v roce 1994 hned po zavedení penzijního připojištění. Již druhý rok své působnosti dosahoval fond nejvyššího počtu účastníků (téměř 226 000) mezi všemi českými fondy. Do roku 2004 osciloval počet klientů okolo hodnoty 250 000. Díky spolupráci s Komerční Bankou se podařilo přilákat více zákazníků a docílit tak 13,3% meziročního růstu (2004) a vyššího tržního podílu. Další růst fondu, podobně jako u NN Penzijní společnosti, byl zajištěn zapojením zaměstnavatelů do penzijního připojištění. Na konci roku 2005 spolupracoval fond s více než 5 700 podniky. Fondu se dařilo každý rok zvyšovat objem svěčených prostředků, tím bylo možno dosahovat lepšího zhodnocení, které lákalo další zájemce o penzijní připojištění.

Jak lze pozorovat na obrázku č. 15, v roce 2009 se růst zmírnil (1,4%), ovšem navzdory přetrvávající hospodářské krizi alespoň trochu počet klientů vzrostl. Vysoká míra nezaměstnanosti v roce 2010 se projevila v nižším průměrném měsíčním příspěvku účastníků penzijního připojištění, ale i tak bylo dosaženo v daném roce nárůstu klientů o 0,6 % (viz tabulka č. 5). Výraznějšího zájmu se fond dočkal v roce 2012. Jak bylo výše zmíněno, fondy měly možnost bezprostředně před transformací přetáhnout klienty od konkurence v rámci změny fondu.

Tabulka č. 5 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u KB Penzijní společnosti v letech 1996–2015.

Tabulka 5: První diference a meziroční růst počtu klientů, KB PS

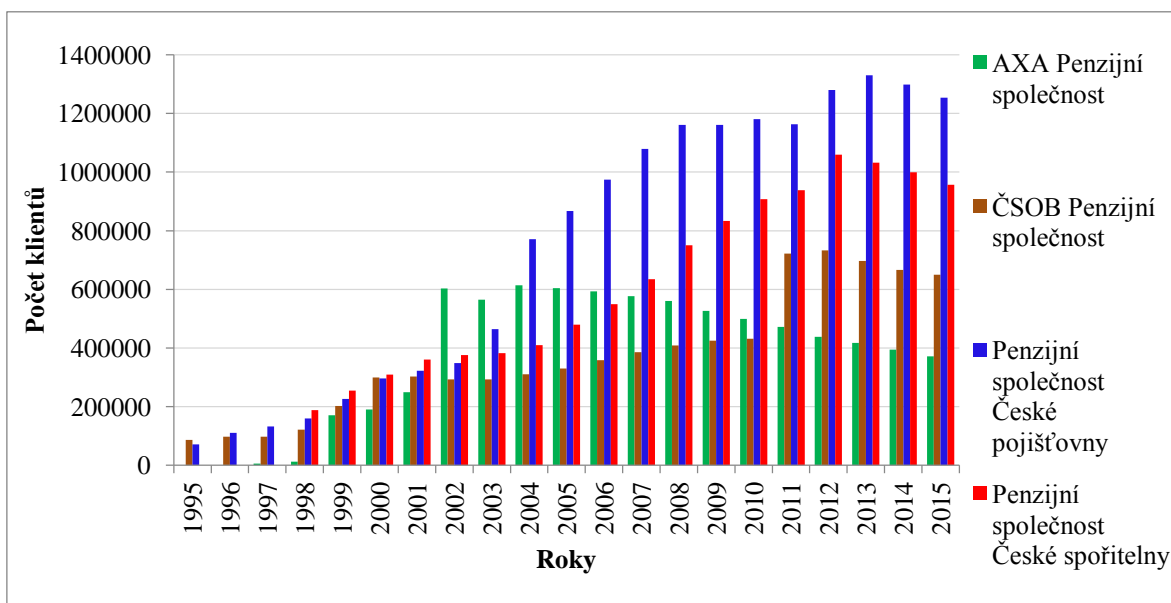
Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1996	34 495	15,3
1997	4 501	1,7
1998	-52 315	-19,7
1999	1 854	0,9
2000	37 036	17,3
2001	1 415	0,6
2002	3 389	1,3
2003	10 528	4,1
2004	35 515	13,3
2005	58 543	19,4
2006	55 884	15,5
2007	53 558	12,9
2008	20 903	4,4
2009	6 950	1,4
2010	3 031	0,6
2011	6 427	1,3
2012	63 376	12,5
2013	-10	0
2014	-7 447	-1,3
2015	-10 136	-1,8

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

První rok nového důchodového systému byl pro všechny penzijní společnosti rokem zklamání a nenaplnění velkých očekávání. Podobě i KB Penzijní společnost nedostála

svých cílů a počet klientů v roce 2013 spíše stagnoval, další dva roky nastal pokles nejprve o 1,3 % (2014) a poté o 1,8 % (2015).

Penzijní společnosti s vyšším počtem klientů

Obrázek 16: Vývoj počtu klientů PS Allianz, Conseq, NN a KB v letech 1995–2015
Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

AXA Penzijní společnost a.s.

Další sledovanou společností na obrázku č. 16 je AXA penzijní společnost. Tabulka č. 6 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu počtu klientů v letech 1997–2015.

Tabulka 6: První difERENCE a meziroční růst počtu klientů, AXA PS

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1997	5 900	0
1998	7 000	118,6
1999	158 134	1 225,8
2000	18 976	11,1
2001	59 682	31,4
2002	353 698	141,7
2003	-38 690	-6,4
2004	49 761	8,8
2005	-10 060	-1,6
2006	-10 673	-1,8
2007	-16 646	-2,8
2008	-16 633	-2,9
2009	-33 705	-6,0
2010	-27 672	-5,3
2011	-26 903	-5,4
2012	-33 739	-7,1
2013	-21 381	-4,9
2014	-22 984	-5,5
2015	-22 431	-5,7

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Winterhur penzijní fond vznikl v roce 1994, od roku 2007 známý jako AXA Penzijní fond. Na obrázku č. 16 je znázorněn vývoj počtu klientů daného fondu, nicméně první údaje o klientele vydané APS ČR sahají do roku 1997, jedná se o začátky společnosti a z toho důvodu se počet klientů pohybuje mezi 6 000 až 7 000. O rok později nastal skokový nárůst a počet klientů vzrostl o více než 158 000 lidí.

Další významný průlom v získávání klientů lze sledovat v roce 2002, kdy došlo k akvizici Vojenského otevřeného penzijního fondu. I přes pokles celkového počtu klientů v následujících letech, fond stále dlouhodobě garantoval stabilní výnosnost. Nicméně od dosažení maxima (614461 zákazníků) roku 2004 následoval každý rok meziroční pokles v rozpětí 1,6% až 6%. Největší propad (7%) nastal v roce 2012, který zapříčinila výše popsaná možnost změny penzijního fondu před transformací. I po transformaci musela nově vzniklá AXA Penzijní společnost čelit úbytku klientů (Asociace penzijních společností, 2015).

ČSOB Penzijní společnost, a.s.

Tabulka č. 7 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u ČSOB Penzijní společnost v letech 1996–2015.

Tabulka 7: První diference a meziroční růst počtu klientů, ČSOB PS

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1996	10 644	12,3
1997	-209	-0,2
1998	24 650	25,4
1999	80 663	66,2
2000	97 559	48,2
2001	2 619	0,9
2002	-9 270	-3,1
2003	-438	-0,1
2004	17 414	5,9
2005	20 228	6,5
2006	28 413	8,6
2007	26 515	7,4
2008	23 026	6,0
2009	16 430	4,0
2010	6 808	1,6
2011	289 893	67,1
2012	10 794	1,5
2013	-35 461	-4,8
2014	-30 241	-4,3
2015	-17 131	-2,6

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

ČSOB Penzijní fond Stabilita, a. s. působí na trhu penzijního připojištění od roku 1994 (původně názvem Českomoravský penzijní fond, a. s.). V počátcích své činnosti se fond stal nejrychleji se rozvíjejícím českým fondem s 12,3% meziročním růstem počtu klientů. A i přes ztrátu 209 smluv v roce 1997, fond začal opět rychle růst (25,4%). V letech 1999 a 2000 se fond sloučil s Občanským penzijním fondem a Českým penzijním fondem Zdraví a docílil tak významného 66,2% růstu a poté 48,2% růstu.

Výkonnost penzijního fondu v roce 2001 ovlivnil pokles světových ekonomik v důsledku útoku na Spojené státy. A i přesto že následující rok bylo uzavřeno téměř 40 nových

smluv, kvůli vysokému počtu účastníků s nárokem na jednorázové vyrovnání, došlo k meziročnímu poklesu (3,1%).

V roce 2011 došlo k fúzi s ČSOB Penzijního fondu Stabilita s ČSOB Penzijním fondem Progres. Bylo tím dosaženo 67% nárůstu. Rok 2012 byl rokem technicky náročné proměny fondu na Penzijní společnost. Negativní výsledky následujících let zobrazené na obrázku č. 16 vysvětluje změna ekonomického modelu fungování penzijních společností (Asociace penzijních společností, 2015).

Penzijní společnost České pojišťovny

Tabulka č. 8 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u Penzijní společnosti České pojišťovny v letech 1996–2015.

Tabulka 8: První diference a meziroční růst počtu klientů, PS České pojišťovny

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1996	38 932	54,3
1997	22 343	20,2
1998	26 907	20,2
1999	66 908	41,8
2000	69 254	30,5
2001	26 120	8,8
2002	26 214	8,1
2003	115 555	33,2
2004	306 692	66,1
2005	96 953	12,6
2006	106 522	12,3
2007	105 295	10,8
2008	81 450	7,5
2009	55	0,0
2010	18 966	1,6
2011	-17 386	-1,5
2012	117 584	10,1
2013	50 204	3,9
2014	-31 596	-2,4
2015	-45 467	-3,5

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Společnost byla založena roku 1994, již o dva roky později překonal počet klientů hranici 100 000. Dalšími důležitými mezníky byla například restrukturalizace fondu či vznik programu zaměstnaneckých výhod, jehož součástí bylo penzijní připojištění s příspěvkem zaměstnavatele. Výše uvedené faktory stály za zdravým růstem penzijního fondu již od jeho počátku.

I penzijní fond České pojišťovny v roce 2001 postihla stejná situace jako ČSOB Penzijní fond, totiž pokles úrokových sazeb navazující na stagnaci hlavních světových ekonomik, proto daný rok, ve srovnání s předchozími lety, počet klientů vzrostl jen mírně (o 8,8 %). V roce 2004 získal penzijní fond vedoucí pozici na trhu penzijního připojištění (26 % trhu). Docílil toho díky spojení s ČP Penzijním fondem. Následně se meziroční růst vyšplhal na 12,6 %, v roce 2007 převýšil počet klientů 1 mil. Jak je zřejmé z obrázku č. 16, Penzijní fond České pojišťovny je, co se týče účastníků, největší. Počet klientů v roce 2013 činil 1 330 283, což je maximální rekordní počet účastníků zapsaných u jedné penzijní

společnosti. Stalo se tak díky strategickému sloučení s Generali Penzijní společností. Ačkoli během následujících dvou let ztratila společnost přibližně 77 000 zákazníků, stále si drží na trhu penzijního pojištění vedoucí pozici. Pokles klientů byl zaznamenán pouze ve třech obdobích (Asociace penzijních společností, 2015).

Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.

Tabulka č. 9 obsahuje absolutní přírůstky klientů a tempo meziročního růstu klientů u České spořitelny – penzijní společnosti v letech 1998–2015.

Tabulka 9: První diference a meziroční růst počtu klientů, Česká spořitelna - PS

Rok	Absolutní přírůstek/úbytek	Meziroční růst v %
1998	187 956	0
1999	67 338	35,8
2000	54 433	21,3
2001	51 054	16,5
2002	14 780	4,1
2003	7 044	1,9
2004	27 747	7,3
2005	69 405	16,9
2006	69 976	14,6
2007	84 429	15,4
2008	116 050	18,3
2009	83 300	11,1
2010	74 291	8,9
2011	30 406	3,3
2012	120 643	12,9
2013	-26 972	-2,5
2014	-32 669	-3,2
2015	-42 886	-4,3

Zdroj: vlastní zpracování z Asociace penzijních společností ČR (2015)

Penzijní fond České spořitelny začal na trhu penzijního připojištění působit v roce 1995. Již v roce 1989 získal fond téměř 11% tržní podíl, každé z následující tři let se tržní podíl o jedno procento zvýšil. V letech 1999 až 2001 měl penzijní fond České spořitelny nejvíce

aktivních účastníků, toto prvenství následující rok připadlo Penzijnímu fondu AXA díky akvizici Vojenského fondu.

I nadále však fond pozitivně vyvíjel, zvyšoval stabilitu a bezpečnost produktu penzijního připojištění. Od roku 2005 se meziroční přírůstek klientů pohyboval okolo 17 %. Miliónová hranice byla překonána v roce transformace, svou roli zde hrála poslední možnost uzavřít smlouvu o penzijním připojištění za původních podmínek. V průběhu roku 2013 bylo dohromady u všech penzijních společností uzavřeno 91 027 smluv o doplňkovém penzijním spoření. Z toho Česká spořitelna – penzijní společnost uskutečnila 23 918 smluv, což odpovídalo nejvyššímu podílu. A ačkoli od roku 2013 počet klientů klesá (o 2,6 %) až do konce sledovaného období, stále společnost zaujímá druhou pozici na trhu penzijního pojišťovnictví (Asociace penzijních společností, 2015).

3.3 Podíl účastníků důchodového pojištění v populaci

Podkapitola se zabývá vývojem podílu obyvatelstva spořících si na vlastní důchod v celkovém počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Situace se za posledních 20 let velmi pozitivně změnila. Ačkoliv věková skupina 15 až 64 let se stále pohybuje mezi 7 až 7,5 mil. obyvatel. Oproti tomu počet účastníků důchodového pojištění významně vzrostl. Obě skupiny znázorňuje obrázek č. 17. Data obsažena na obrázku č. 17 vydal ČSÚ a (2014), ASP ČR (2015).

Obrázek 17: Vývoj počtu lidí v produktivním věku a účastníků penzijního pojištění v letech 1995–2014

Zdroj: Vlastní zpracování z ČSÚ a (2014), Asociace penzijních společností ČR (2015)

Z obrázku č. 17 je tedy zřejmé, že podíl lidí zapojených ať už do 3. pilíře, či do 2. pilíře (v letech 2013 až 2015) se stále zvyšuje. Vyjádřeno procenty, druhý rok po zavedení penzijního připojištění spořilo 18,3 % z celkového počtu lidí v produktivním věku, v roce 2014 tento podíl činil téměř 70 %.

Je nutné také brát v potaz, že ČSÚ považuje statisticky za produktivní věk věkové rozmezí 15–64 let. Přičemž tato skupina by měla být zúžena o středoškoláky, studenty, matky na rodičovské dovolené, nezaměstnané a mnoho dalších. 70% podíl lze tedy považovat za skvělý výsledek, ke kterému se obyvatelstvo dopracovalo již za 20 let působení soukromého penzijního připojištění.

Z obrázku č. 17 je zřetelný úbytek účastníků od roku 2012, kdy spořilo 71,7 % lidí v produktivním věku. Následující rok podíl spořících klesl o 0,8 % a rok poté ještě o 1,9 %. K úbytku tak došlo poprvé od zavedení penzijního připojištění. Patrně se tak stalo z důvodu nedůvěry v reformovaný systém, která byla vyvolána nejprve spekulacemi o fungování 2. pilíře a následně jeho definitivním zrušením.

4. Korelační analýza

Pro otestování závislosti mezi stále se zvyšujícím průměrným věkem v ČR a počtem lidí účastnících se penzijního spoření byla zvolena korelační analýza. Pro účely korelační analýzy byly použity data od roku 1995 až do roku 2014, která byla zveřejněna ČSÚ a (2014) a APS ČR (2015). Tato analýza umožňuje vhodným způsobem modelovat závislost testovaných proměnných. Kapitola se zabývá následujícími informacemi.

- Zvolené proměnné
- Formulace hypotézy
- Výsledek testu
- Měření závislosti
- Závěr testu
- Matice grafu

Testování dat pomocí korelační analýzy bylo provedeno na hladině významnosti 5 %. Výpočty byly provedeny v programu STATGRAPHICS Centurion XVII.

Zvolené proměnné

V tabulce č. 10 jsou obsaženy údaje o vývoji průměrného věku české populace a počtu účastníků důchodového spoření, tedy počtu všech lidí samostatně si spořících na penzi. Prahem sledovaného období je rok 1995, první rok fungování penzijního připojištění. Data jsou sledována do roku 2014. Pro rok 2015 nebyl Českým statistickým úřadem zkonstruován průměrný věk, proto korelační analýza tento rok nezahrnuje.

Tabulka 10: Průměrný věk v ČR a počet účastníků důchodového spoření v letech 1995–2014

Rok	Průměrný věk	Počet účastníků důchodového spoření
1995	37,28	1 290 000
1996	37,57	1 564 000
1997	37,86	1 637 000
1998	38,16	1 740 000
1999	38,46	2 144 000
2000	38,76	2 372 016
2001	39,01	2 512 297
2002	39,28	2 597 364
2003	39,52	2 661 362
2004	39,77	2 949 688
2005	39,99	3 284 430
2006	40,21	3 610 920
2007	40,35	3 962 098
2008	40,47	4 295 603
2009	40,63	4 470 178
2010	40,80	4 595 342
2011	41,08	4 599 209
2012	41,28	5 150 415
2013	41,50	5 043 163
2014	41,70	4 869 837

Zdroj: vlastní zpracování z ČSÚ a (2014), Asociace penzijních společností ČR (2015)

Formulace hypotézy

H_0 : vývoj průměrného věku populace a vývoj počtu lidí, kteří si spoří na penzi jsou nezávislé

H_1 : vývoj průměrného věku populace a vývoj počtu lidí, kteří si spoří na penzi jsou závislé

Výsledek testu

Testové kritérium t	Kritický obor		H_0
	\leq	\geq	
20,94	-2,10	2,10	zamítáme

Na hladině významnosti 5% byla prokázána lineární závislost mezi vývojem průměrného věku populace a vývojem počtu lidí, kteří si spoří na penzi.

Měření závislosti

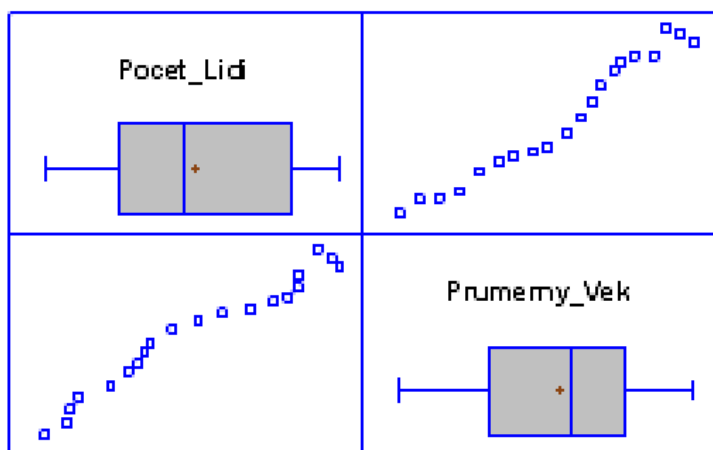
Korelační koeficient = 0,9801

Lineární závislost mezi vývojem průměrného věku populace a vývojem počtu lidí, kteří si spoří na penzi je přímá a velmi silná.

Závěr testu

Byla prokázána závislost mezi vývojem průměrného věku populace a počtem lidí, kteří si spoří na penzi. Čím více se průměrný věk v ČR zvyšuje, tím vyšší počet lidí je zapojen do penzijního spoření. Tvrzení má velkou váhu, protože se korelační koeficient rovná hodnotě **0,9801** číslo je velmi blízko 1 (maximu).

Matice grafu

Obrázek 18: Bodový diagram pro korelační závislost (Počet lidí a průměrný věk)

Zdroj: vlastní

Z matice na obrázku č. 18 je patrná síla a směr závislosti proměnných. Tato skutečnost byla potvrzena i výsledkem testu. Tečky jdou z levého dolního okraje do pravého horního okraje, což znázorňuje přímou závislost. Jelikož tečky na bodovém diagramu připomínají přímku, jedná se o silnou závislost.

Závěr

K demografickému stárnutí dochází z mnoha důvodů a stává jednou z nejzávažnějších společenských otázek. První kapitola bakalářské práce analyzovala demografické ukazatele vedoucí ke stárnutí populace. Bylo zjištěno, že za posledních 25 let se naděje na dožití zvýšila pro muže o 7,7 let a pro ženy o 6,3 let. Průměrný věk pro obě pohlaví vzrostl z 36,1 let na 41,7 let. Úhrnná plodnost klesla z hodnoty 1,9 dítěte na jednu ženu ve věku 15–49 let na hodnotu 1,5 dítěte. Nové demografické trendy způsobily růst indexu stáří až na 117,4 % (na to 100 dětí připadá 117,4 seniorů). A projekce ČSÚ dokonce předpovídá hodnotu indexu stáří 277 % (2063).

Státem poskytované důchody meziročně dosahují až 4% růstu, přičemž schodek důchodového účtu se v posledních pěti letech pochybuje mezi -35,6 mld. Kč až -47,9 mld. Kč. Schodek důchodového systému potvrzuje fakt, že česká populace je závislá na státních penzích. Z důvodu výše zmíněných změn ve věkové struktuře obyvatelstva se stával český důchodový systém finančně neudržitelný. Proto byla vypracována důchodová reforma. Měla za cíl zvýšit angažovanost lidí na soukromém důchodovém spoření. Původní myšlenka spočívala v povinné účasti ve druhém pilíři. Nakonec se ale i druhý pilíř stal dobrovolným. Politické neshody ohledně druhého pilíře vyvolaly ve veřejném mínění obavy, a tudíž se do něj zapojilo málo lidí. K 1. 1. 2016 byl druhý pilíř definitivně zrušen. Výhody a nevýhody druhého a třetího pilíře byly zváženy v kapitole Důchodový systém.

Kapitola Penzijní společnosti se zabývala především vývojem počtu účastníků jednotlivých penzijních společností. Tento vývoj započal v roce 1994, kdy bylo zavedeno Penzijní připojištění (původní 3. pilíř). Již od počátku se stal produkt populárním a tak počet klientů penzijních fondů vzrůstal. Během prvního desetiletí 21. století se počet klientů nadále zvyšoval, hlavně díky společenské debatě o důchodové reformě. V roce 2013 růst ustal a to z důvodu politicky motivované kampaně proti důchodové reformě. Ve společnosti zavládl strach ze zrušení druhého pilíře, to se odrazilo také v poklesu počtu klientů u některých společnostech. I přes časté změny, kterými prošel český důchodový systém v posledních letech, dlouho připravovaná důchodová reforma a následné zrušení druhého pilíře, jenž měly negativní dopad na vývoj počtu klientů penzijních společností, celkový

počet účastníků penzijního spoření roste. V roce 1995 spořilo 18 % z celkového počtu ekonomicky aktivních a v roce 2014 tento podíl činil už 69 %.

Hlavní cíl práce byl naplněn v kapitole Korelační analýza. Na 5% hadině významnosti byla prokázána lineární závislost mezi vývojem průměrného věku populace a vývojem počtu lidí, kteří si spoří na penzi. Průměrný věk vyjadřuje rostoucí podíl seniorů ve společnosti. Čím více je tento podíl zastoupen, tím více lidí si uvědomuje nutnost podílet se na své vlastní penzi. Korelační koeficient vyšel 0,9801, což poukazuje na velmi silnou a přímou závislost. Výsledek testu potvrzuje i bodový diagram pro korelační závislost na obrázku č. 18.

Ačkoli v ČR spoří téměř 70% populace v produktivním věku, neznamená to, že je český důchodový systém zachráněn. Češi průměrně ukládají na penzijní účet pouze 2 % z hrubé mzdy. Což je podle odborníků nedostačující. Pro zachování životní úrovně po dosažení důchodového věku je třeba spořit 5 % až 10 % z hrubé mzdy. Dalším problémem reformovaného důchodového systému je, že lidé začínají spořit pozdě. Průměrný věk člověka, který si sjednává smlouvu s penzijní společností, je 50 let. Spořit by měli hlavně mladí lidé, neboť právě ti se na státem podporovanou penzi již nemohou spoléhat.

Přínos důchodové reformy spočívá hlavně v tom, že přitáhla pozornost široké veřejnosti. Mnoho lidí si díky ní uvědomilo současnou situaci, v níž se nachází český důchodový systém. V celkovém důsledku ovšem finanční neudržitelnost neřeší. Je tedy možné do budoucna očekávat ještě velké změny.

Seznam použité literatury

- Asociace penzijních společností ČR, 2009. *Základní údaje* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/o-nas/zakladni-udaje-apf-cr/>
- Asociace penzijních společností ČR, 2015. *Vybrané ekonomické ukazatele* [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>
- ČSÚ, 2011. *Porodnost a plodnost - 2006 až 2010* [online]. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/porodnost-a-plodnost-2006-az-2010-bei2lxvhdf>
- ČSÚ a, 2013. *Věková struktura k 31. 12. 2013, Česká republika* [online]. [cit. 2015-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/>
- ČSÚ b, 2013. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100* [online]. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>
- ČSÚ a, 2014. *Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje (1989-2013)* [online]. [cit. 2016-01-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-cislech-od-roku-1989-wau52m1y38>
- ČSÚ b, 2014. *Tab. 13.04 Průměrná měsíční výše důchodů v ČR podle druhu (stav v prosinci příslušného roku)* [online]. [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_duchod
- ČSÚ, 2015. *Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy, Veřejná databáze* [online]. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&sp=N&skupId=855&nahled=N&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&verze=-1&z=T&f=TABULKA&katalog=30852&zo=N&pvo=MZD01-A&pvo=MZD01-A&evo=v208_!_MZD-LEG4_1&c=v475~8__RP2015
- KOŠŤÁLOVÁ, Tereza, 2015. *Naděje dožití a průměrný věk* [online]. [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/nadeje-dozeni-a-prumerny-vek/>

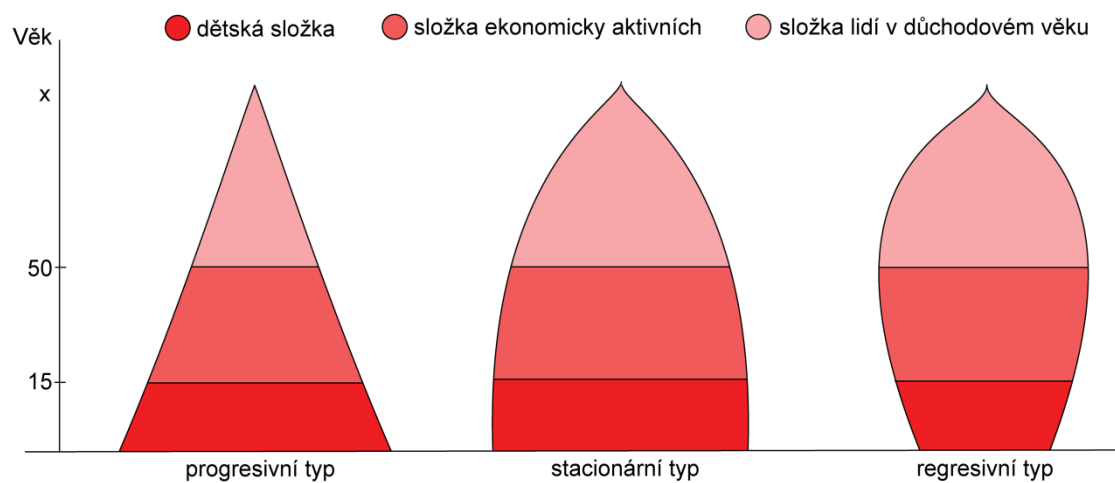
- KUČERA, Tomáš, Olga KUČEROVÁ, Oksana OPARA a Eberhard SCHAICH, 2000. *New demographic faces of Europe: the changing population dynamics in countries of Central and Eastern Europe*. New York: Springer, 420 p. ISBN 35-406-7801-8.
- LANGHAMROVÁ, Jitka a Ondřej ŠIMPACH, 2013. *Základy demografie: (materiály ke cvičením)*. Praha: Oeconomica, 121 s. ISBN 978-80-245-1956-2.
- LOUŽEK, Marek, 2013. *Důchodová reforma*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 77 s. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-92-3.
- MFČR, 2013. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>
- MFČR a, 2015. *Aktuálně působící penzijní společnosti v ČR – 2015* [online]. [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/penzijni-pripojisti-doplnoke-sporeni/penzijni-spolecnosti/2015/aktualne-pusobici-penzijni-spolecnosti-v-20344>
- MFČR b, 2015. *Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 31. 12. 2015 včetně komentáře* [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/penzijni-pripojisti-doplnoke-sporeni/vyvoj-penzijniho-pripojisti/2015/penzijni-pripojisti-a-sporeni-q4-2015-24026>
- MARIN Bernd a Asghar ZAIDI, 2007. *Mainstreaming ageing: indicators to monitor sustainable policies*. Aldershot: Ashgate, 850 p. ISBN 978-0-7546-7361-3.
- PRACHAŘ, Ondřej, 2013. *Přispěje současná penzijní reforma v České republice skutečně k dlouhodobé udržitelnosti důchodového účtu?* ProQuest [online]. [cit. 2016-01-08]. ISSN 18049095. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1462231640?accountid=17116>
- RUBEŠ, Lukáš, 2013. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia, 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4.

- RYTÍŘOVÁ, Lucie, 2013. *Důchodový systém v České republice*. Olomouc: ANAG, 115 s. ISBN 978-80-7263-821-5.
- VAŇKOVÁ, Václava, 2014. *Senioři v Česku* [online]. [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/6b004993a4>
- VOJÍKOVÁ, Martina, 2015. *Definitivní konec druhého důchodového pilíře a změny ve třetím pilíři* [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=40097>
- VRÁNA, Karel, 2009. *Evropa se bez migrace neobejde*. [online]. [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=637&PHPSESSID=ad11fb147b089f625704046c3e22722b
- Zákon č. 427/2011 Sb. ze dne 6. listopadu 2011 o doplňkovém penzijním spoření. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 149, s. 5624-5690. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=427/2011&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Seznam příloh

Příloha A	Věková pyramida	68
------------------	------------------------------	-----------

Příloha A Věková pyramida

Zdroj: [online]

https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bkov%C3%A1_pyramida#/media/File:Typy_veko_vych_pyramid.png